

OBSAH

Konec neoliberalního triumfalismu v Čechách (<i>Lubomír Lupták</i>)	5
1. REFLEXE NEOLIBERALISMU V SOCIÁLNÍ TEORII A POLITICKÉ FILOSOFII (<i>Petr Krčál a Jiří Mertl</i>)	11
2. NEPŘÍZPŮSOBIVÍ, FLÁKAČI A ČERNÍ PASAŽÉŘI: ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ MARGINALIZACE V PROGRAMECH ČESKÝCH POLITICKÝCH STRAN (<i>Petr Krčál, Vladimír Naxera a Ondřej Stulík</i>)	43
3. TENKRÁT NA ZÁPADĚ, DNES NA VÝCHODĚ: KAPITOLY Z DĚJIN POLITIKY PROTI ORGANIZOVANÉMU ZLOČINU (<i>Petr Kupka</i>)	61
4. REVITALIZÁCIA, REZISTENCIA A MESTSKÁ MARGINALIZÁCIA: UZATVÁRAJÚCE SA SPORY O PRIESTOR CENTRA PLZNE (<i>Petra Burzová</i>)	85
5. KDO JE A NENÍ BEZDOMOVEC? PŘEDSTAVY BEZDOMOVCE V PRAXI ORGANIZACÍ POSKYTUJÍCÍCH SOCIÁLNÍ SLUŽBY (<i>Petr Vašát</i>)	116
6. BEZDOMOVEC JAKO „KLIENT REPRESY“: DISKURSVNÍ REPRODUKCE POTŘEBNÝCH A NEPOTŘEBNÝCH CHUDÝCH (<i>Ondřej Hejnal</i>)	137

7. HRÁČI, PODĚLÁVAČI, FEŤÁCI: STUDIE Z KAŽDODENNOSTI ČESKÉ POKROČILÉ MARGINALITY (<i>Václav Walach</i>)	152
8. JANUSOVSKÁ TVÁŘ INSTITUCE ETNORASOVÉHO UZAVŘENÍ: SOCIOLOGICKÁ SPECIFIKACE GHETTA (<i>Loïc Wacquant</i>)	167
9. TĚŽEBNÍ LIMITY PROLOMENY: EXTRAKCE EKONOMICKÉHO A POLITICKÉHO KAPITÁLU Z ROMSKÉHO GHETTA (<i>Michal Růžička a Lubomír Lupták</i>)	192
Summary	208
Literatura	210
Rejstřík	240
O autorech	243

5. kapitola

KDO JE A NENÍ BEZDOMOVEC? PŘEDSTAVY BEZDOMOVCE V PRAXI ORGANIZACÍ POSKYTUJÍCÍCH SOCIÁLNÍ SLUŽBY¹⁾

Úvod

Otázka tzv. bezdomovectví představuje bezesporu palčivý problém dneška. Ačkoliv se obvykle tvrdí, že tu bylo „od nepaměti“ či už „před několika tisíci lety“ (Krylová 2007: 72; Barták 2004: 5), je třeba poukázat na fakt, že se jedná především o moderní a urbánní fenomén (Ruddick 1996:11). Jako takový je důsledkem mnoha kauzálních vztahů a není divu, že i jeho strategické řešení není a ani nemůže být jednoduché. Jedním ze způsobů, jakým se v současných moderních a urbánních společnostech mírní dopady bezdomovectví, jsou sociální služby poskytované neziskovými organizacemi.

Cílem této kapitoly je (1) odhalit významy, které pracovníci vybraných plzeňských neziskových organizací přidělují svým „klientům“²⁾, tzn., jak je vnímají, identifikují a kategorizují, a (2) popsat roli, jakou v jejich praxi sehrává neoliberální představa „chronického/skutečného/klasického bezdomovce“.³⁾ Organizace byly vybrány na základě dat z rozhovorů s aktéry

1) S provedením některých rozhovorů mi vypomohla Mgr. Zuzana Poláková, za což jí touto cestou děkuji. Za pomoc s výzkumem děkuji rovněž všem respondentům a respondentkám z řad zkoumaných organizací. Hned na začátku je třeba říci, že cílem textu není v žádném případě kritika jejich práce, která je v nejednom ohledu těžká a zaslouží si respekt. Naší snahou je pouze poukázat na systémově produkované nerovnosti a s nimi spjaté aspekty sociální práce, které – ačkoliv často na první pohled ne vždy reflektované – mohou napomáhat k reprodukci těchto nerovností.

2) Pojem „klient“ zde označuje jedince, kteří využívají nabízených služeb neziskových organizací. Jedná se o termín užívaný v rámci neziskového sektoru. V této kapitole se jeho rozboru a kontextualizaci nevěnuji, protože to je pro analytické účely nadbytečné a zároveň se mu detailněji věnuje Ondřej Hejnal v následující kapitole.

3) Podle Ruddickové odkazují sociální představy k „obrazům, které existují v rámci populární imaginace nebo nevědomí: sociální, protože proces, který ji produkuje, je sociální spíše než individualizovaný a imaginativní raději než symbolický, protože neindikuje proces signifikace, ale podmínky ovládnutí“ (Ruddick 1996: 12). Základním rysem těchto představ je skutečnost, že mezi objektem a jeho symbolem neexistuje

(bezdomovci, narkomany, žebráky apod.) a jejich pozorování, kterému jsem se věnoval mezi léty 2010 a 2013 (srov. Vašát 2012a; 2013; 2014). Celkově šlo o pět organizací a jejich programů – dvě k-centra, dva terénní programy, nízkoprahové denní centrum, noclehárnu a azylový dům.

Jak jsem již poukázal jinde, při studiu fenoménu bezdomovectví v kontextu České republiky je nutné vždy „zohledňovat historické, sociokulturní a politicko-ekonomické souvislosti spojené s postsocialismem na jedné straně a neoliberalismem na straně druhé“ (Vašát 2012b: 145). Ačkoliv koncept postsocialismu představuje velmi často pro badatele/badatelky ze Západu způsob, jakým konstruují (post)socialistickou „jinakost“ (Tehlen 2012), představuje rovněž postup, jakým lze popsat určité partikulární vlastnosti těch sociopolitických kontextů, kterých se týká. Za předpokladu reflexivního užití proto je podle mého mínění vhodný a užitečný (srov. Verdery 2003).

V případě konceptu neoliberalismu tato kapitola vychází z diskuse, která nedávno proběhla v několika číslech *Social Anthropology* (Wacquant 2012; Hilgers 2012; Hilgers 2013 atd.). Mathieu Hilgers ve své reakci na diskusi poukázal na absenci a zároveň potřebu studia implementace neoliberalismu na úrovni institucí, mezi nimiž zmínil právě i neziskové organizace. Zároveň s tím zdůraznil nutnost analyzovat neoliberalismus na úrovni aktérských dizpozic. Při své analýze a interpretaci vycházím právě z těchto tezí. Na základě teoreticko-konceptuálních pozic hledám odpovědi na několik základních otázek. Jakým způsobem zasahuje neoliberální projekt sociální služby? Jaké jsou obecné (často nerefektované) předpoklady organizační praxe? Jak pracovníci vnímají, identifikují a kategorizují své klienty? Jak ovlivňuje neoliberální představa „klasického bezdomovce“ organizační praxi? Jaké další představy „bezdomovce“ lze identifikovat? Jak organizační praxe ovlivňuje samotné klienty?

Neoliberalismus v kontextu sociálních služeb postsocialistické České republiky

Postsocialismus představuje v současných diferencovaných společnostech – od západu k východu – vysoce frekventovaný koncept, jehož četné užívání se samozřejmě nemohlo neodrazit v multiplicitě jeho významů. Často se v této perspektivě zdůrazňuje specifické geografické území

přímý referenční vztah. Tento vztah je „zdeformovaný“. Zároveň ale platí, že jsou produkovány různými diskursy, které je obklopují. Diskusem pak tento text rozumí způsob reprezentování aspektů světa – procesy, vztahy a struktury světa materiálního, „mentálního světa“ myšlenek, citů, názorů atd. a světa sociálního.“ (Fairclough 2003: 124)

(Hörschelmann – Stenning 2008), kulturní proces (Brandtstädter 2007) či obecně ekonomické rozdíly (Verdery 1996; Pickles 2010). Souhrnně lze říci, že jde o celou řadu výzkumů zacílených na bývalé socialistické země (Šimon 2012: 6). Tato svého druhu významová vágnost pojmu se často stává terčem kritiky, kterou stále častěji následuje snaha o určitou reformulaci (Hörschelmann – Stenning 2008).

Podle Verdery (2003: 12) spočívá idea postsocialismu ve třech základních předpokladech: (1) jeden sociální fenomén nemůže nikdy náhle plně nahradit druhý, (2) socialismus byl všeprostopujícím fenoménem, (3) ačkoliv byl socialismus distribuován nerovně, všechny formy sdílí určitý společný základ odvozený v případě veřejné ideologie z Marxe a v případě politické praxe z Lenina. Ačkoliv sama přiznává jistou míru kontroverze těchto předpokladů, pojem postsocialismus představuje doménu, kterou je ještě na určitou dobu vhodné si podržet. V tomto textu daný termín označuje soubor různorodých procesů a konstelací – ekonomických, politických, sociokulturních, prostorových atd. –, kterým v posledních dvaceti letech bývalé socialistické země čelí. Postihnout všechny tyto změny v jedné kapitole není samozřejmě možné, proto se stručně zaměřuji pouze na specifika v oblasti sociálního zabezpečení a sociálních služeb.

Stejně obtížné jako s vymezením a obsahem pojmu postsocialismus lze zaznamenat i v případě pojmu neoliberalismus. Termín se začíná objevovat zhruba v 80. letech, ale svůj „boom“ zažívá až v letech devadesátých. Zjednodušeně řečeno, označuje tendenci komodifikovat, tzn. aplikovat ekonomické principy a pravidla na sféry společenského života, které se do té doby řídily jinými principy a pravidly. Keller to výstižně popisuje následovně:

[t]yto trendy jsou doprovázeny mohutnou ideologickou ofenzivou, jejímiž klíčovými slovy se staly „firma“ a „konkurence“. Zatímco koncept firmy má být rozšířen z ekonomických subjektů na celý stát a veřejnou sféru, požadavek konkurence se má rozšířit ze světa firem nejen na jejich zaměstnance, ale prakticky na všechny občany. (Keller 2012: 57)

I s ohledem na to, že se jedná o komplexní změny zasahující celou společnost, existuje celá řada konceptualizací a definic. Podle Wacquanta je lze rozdělit na dva protipóly. První zdůrazňuje hegemonii ekonomiky a jejích tržních pravidel a druhý vychází z Foucaultovy koncepce governmentality (Wacquant 2012: 68–70). Wacquant upozorňuje ale na omezenost obou přístupů a navrhuje konceptualizaci neoliberalismu coby specifickou *artikulaci*

státu, trhu a občanství. Zároveň specifikuje institucionalizaci čtyř základních principů: (1) komodifikace jako extenze tržních mechanismů, (2) disciplinární sociální politika, (3) expanzivní penalní politika, (4) kulturní tropus osobní zodpovědnosti.

Jak ale upozornil Hilgers (2013), samotná implementace neoliberalismu v diskurzech a praxích každodenního života není nikterak jednoduchá a homogenní. Jinak probíhá v rozvojových zemích a jinak v bývalých socialistických zemích. Proto je podle něho třeba zabývat se „procesy jejich (míněno politik – pozn. autora) produkce, historicitou míst a institucí, kde je neoliberalismus rozvinut, a historicitou dispozic, ve kterých je vtělen“ (Hilgers 2013: 78). Zdůrazňuje tři roviny implementace: politiky („policy“), instituce a dispozice. Jak se projevuje neoliberalní projekt v sociálních službách v postsocialistickém kontextu České republiky?

Proměna sociálního systému představovala jeden ze tří hlavních úkolů (vedle privatizace hospodářství a zavedení demokracie) porevoluční transformace, se kterým se bylo třeba vypořádat (Večerník 2005: 863). Do té doby nám byl zde panující autoritářský paternalismus jak ochraňujícím otcem, tak otcem neadekvátně trestajícím (Večerník 2005: 864). Zatímco těsně po převratu (tj. mezi lety 1990–1992) se pod dikcí Občanského fóra Česká republika přiklonila k systému v korporativistické podobě, od roku 1992, kdy se vůdčí politickou silou stala Občanská demokratická strana Václava Klause, dominuje liberální přístup zdůrazňující individuální zodpovědnost (Večerník 2005: 866–867).⁴⁾ Výsledek sociální reformy, jejíž hlavní kroky byly ukončeny v polovině 90. let, zůstal dlouhou dobu ponechán beze změn.⁵⁾

Přelomovým momentem se stal rok 2006, kdy byl schválen zákon o sociálních službách 2006/Sb. Podle něho je „sociální službou činnost nebo soubor činností podle tohoto zákona zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení“ (Zákon o sociálních službách... 2006). Sociální služby zákon dělí na: (a) sociální poradenství, (b) služby sociální péče a (c) služby sociální prevence. Poskytovanými službami se staly služby pobytové, ambulantní nebo terénní. Tento zákon také poprvé a zároveň velmi vágně definuje tzv. uživatele drog

⁴⁾ Obvykle se v této perspektivě rozlišují tři typy sociálního státu, a to (1) *liberalní*, (2) *korporativistický*, (3) *sociálně-demokratický* (Esping-Andersen [1991] 1999: 559–560). Liberální stát je charakteristický malým přerozdělováním a malým sociálním pojištěním, které slouží převážně k zabezpečení klientů s nízkými příjmy. Korporativistický typ se vyznačuje důrazem na zachování statusových rozdílů, přičemž stát většinou zasahuje až jako poslední instance. Typ sociálně-demokratický klade důraz na rovnost, všichni jsou tedy zahrnuti do jednoho univerzálního systému. Ke třem základním typům se také od určité doby přidává čtvrtý typ – tzv. *rudimentární*.

⁵⁾ Večerník poukazuje na skutečnost, že se mezi lety 1995–2005 objevil pouze jediný významný dokument věnující se sociálně-politickým tématům, a tím byla *Sociální doktrína České republiky* (Večerník 2005: 868).

a bezdomovce. Uživatelé drog či narkomany jsou podle zákona „osoby ohrožené závislostí na návykových látkách“, zatímco bezdomovci jsou „osoby bez přístřeší“ či „osoby v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení“.

Zhruba po roce 2005 můžeme identifikovat silnou tendenci k disciplinární sociální politice, doplněné navíc o represivní politiku lokální. Za průvodní jev může být považována rostoucí obliba monitoringů bezdomovců, které jsou realizovány ve větších městech ČR. Vůbec první sčítání bezdomovců proběhlo v Praze v roce 2004 (Omelková 2005) a poté znovu v r. 2010. Následoval monitoring v Brně v roce 2006 (Sčítání bezdomovců v Brně 2006) a 2010 (Hežová et al. 2010), v Plzni v roce 2009 (Toušek 2009) a 2010 a v Ostravě v roce 2007 (Monitorování bezdomovců... 2007) a 2012 (Hruška et al. 2012). Nově byl monitoring proveden rovněž v roce 2011 v Ústí nad Labem (Buriánek 2011). Podle Wright se ovšem vždy „[s]ociálně-vední výzkum, aplikovaný na sčítání bezdomovců v určitém městě, odehrává v rámci politicky vymezeného prostoru, spjatého se specifickými sociálními představami (*social imaginary*) toho, kdo a co bezdomovci jsou“ (Wright 1997: 11; závorka doplněna autorem).

A tak ačkoliv se obecně zdůrazňuje sociální rozměr problému bezdomovectví, ne výjimečně jsou tyto monitoringy spojeny s represivní politikou či jejími zastánci. V Plzni například výzkum zadal Odbor bezpečnostní politiky, v Ostravě se na posledním monitoringu výrazně podílela Policie České republiky a Městská policie Ostrava. Vedle monitoringů lze zaznamenat i další represivní opatření zacílené na tento segment populace. V Praze byl v roce 2008 vydán velmi diskutovaný *Akční plán řešení problematiky bezdomovectví pro rok 2008 a následující období*, který prakticky znemožňoval svobodný pobyt bezdomovců ve veřejných prostorách. Podle plánu měli bezdomovci – po kontaktu s tzv. sociálně-prevenční hlídkou – v zásadě dvě možnosti. V případě, že spolupracovali, měli být předáni patřičné instituci (policie, nemocnice, záchytka, psychiatrická léčebna apod.), v opačném případě státní policii či specializované městské policii (Akční plán řešení... 2008: 5). V Plzni konkrétně byla například 22. 6. 2006 přijata vyhláška č. 10/2006 o zákazu žebrání na vymezených místech, která postihuje jak domnělé bezdomovce, tak i narkomany. Na jaře 2011 byla nově založena policejní jednotka „Stanice Územně strážní služby“, jejíž pracovní náplní je, neoficiálně, postih žebráků, bezdomovců a narkomanů (Vašát 2014). David Wagner (1993: 98) popsal podobnou situaci v USA v 90. letech: střední třída je dobrovolným konzumentem služeb, třída nižší (tj. bezdomovci, narkomani apod.) je naopak nuceným konzumentem služeb. Podobně bude argumentovat Ondřej Hejnal v následující kapitole, která se zabývá insti-

tucionální (dominantní) konstrukcí představy bezdomovce coby „klienta represe“.

Sociální služby se navíc v současné době nacházejí v konstelaci, kterou Radka Janebová (2012) nazvala „atmosférou strachu“. Počátky této situace lze, domnívám se, spatřit v zavedení povinných standardů kvalit sociálních služeb v roce 2007, které lze z části nahlížet jako aplikaci modelu firmy, a to zejména v „politice škrťů“ vlády premiéra Nečase uplatňované od roku 2010, která mezi poskytovatele vnesla výraznou konkurenci.⁶⁾ Výsledkem toho je, že jsou preferovány převážně služby, jejichž cena za jeden kontakt je v souladu s představami úspěšné „firmy“, tedy takové služby, které upřednostňují kvantitu před kvalitou. Vedoucí pracovníci těchto služeb musí velmi často zcela záměrně tzv. „chodit na ruku“ svým donátorům, až to mnohdy vypadá, že kritériem přidělení peněz je pouze rozsah a hloubka jejich sociálního kapitálu. I díky tomu je oslabena pozice neziskových organizací ve veřejném prostoru postsocialistické ČR. Malý rozhodovací podíl na různých společenských změnách tak bývá považován za typický jev postsocialistických zemí (srov. např. Ouředníček – Temelová 2009; Temelová 2009; srov. též Analýza spolupráce... 2003).⁷⁾

Specializace a medikalizace v organizační praxi poskytovatelů sociálních služeb

Jak zmiňují mnohé práce (např. Snow – Anderson 1993; Marvasti 2003; Vašát 2012b), význam pojmu „bezdomovec“ se měnil v průběhu času a sociální kategorie, kterou reprezentuje, zrovna tak. Bezdomovectví je totiž vždy historicky konstituované (Marcuse 1988: 71), přičemž tato konstituce – stejně jako konstituce sociálního světa obecně – je do určité míry, tzn. nikoli výlučně, diskursivní povahy (Harvey 1996; Fairclough – Jessop – Sayer 2004).

Podle Marvastiho (2003: 1 kap.) studie je geneze, resp. diskursivní konstrukce kategorie chudých a bezdomovců v USA historicky velmi úzce provázaná s kategorií duševně nemocných. Rozlišuje proto tři období:

⁶⁾ Zde je třeba poukázat na to, že zavedení povinných standardů sociálních služeb na druhou stranu dozajista výrazně zlepšilo kvalitu některých z nich.

⁷⁾ Dobrým příkladem může být také tvorba Národního akčního plánu sociálního začleňování (NAPSI). Koordinace tvorby a evaluace NAPSI je svěřena Komisi pro sociální začleňování, která je od roku 2003 poradním orgánem ministra práce a sociálních věcí. Ačkoliv jsou v komisi zastoupena ministerstva, představitelé vybraných neziskových organizací, asociací krajů a obcí či akademici, je její funkce pouze deklarativní (frekvence schůzek byla jednou ročně, chyběla návaznost na krajskou úroveň apod.). V roce 2009 se proto pět neziskových organizací (IQ Roma servis, o. s., Člověk v tísni, o. p. s., Socioklub, o. s., SKOK, o. s. a EAPN ČR, o. s.) rozhodlo pokusit se tuto situaci změnit. Jejich snahou bylo naopak prosazení na lokálních datech postavené participativní tvorby a evaluace NAPSI v ČR. Více informací viz www.napsi.cz.

(1) pauperismus (1640–1840), (2) institucionalizace (1840–1940), (3) deinstitucionalizace (od 1950 po současnost). Marvasti mimo jiné zdůrazňuje, že zatímco v první fázi byla nediferencovaná kategorie chudých/duševně nemocných diskursivně konstruována zejména státním aparátem, v druhé fázi byla vytvářena aparátem technicko-vědeckým. Ve fázi třetí pak dochází k multiplicitě diskursivních konstrukcí (Marvasti 2003: 10). Nicméně zcela zásadní roli sehrávají v této konstrukci různá nezisková sdružení nabízející sociální služby. Organizace neboli instituční veřejné prostory „poskytují prostředí pro systematické zintenzivnění kontroly a disciplíny“ (Wright – Vermund 1999: 132).

Uvedené instituce vždy vycházejí z určité sumy vědění, přičemž reprodukují určitou (diskursivní) perspektivu, která se k dané sumě vědění váže. Snow a Anderson (1993), zkoumající bezdomovce v americkém Austinu, například popsali čtyři organizační perspektivy („responses“), jež vůči bezdomovcům organizace zaujímalý.⁸⁾ Byly jimi perspektivy ubytovací, regenerační, exploataktivní a exkluzionistická. V současné době by nalezení jedné a zároveň specifické dominantní strategie pro každou studovanou organizaci bylo velmi komplikované, či dokonce nemožné. Organizace jsou totiž typické zastoupením různých strategií, a to navíc v různorodých konfiguracích.

I přesto se domnívám, že můžeme identifikovat jednu dominantní strategii, která je vlastní všem organizacím poskytujícím sociální služby. Jedná se o medicínsko-terapeutickou perspektivu. Základním nástrojem změny medicínsko-terapeutické strategie je léčba/terapie. Zjednodušeně řečeno: organizace akcentují individuální povahu problémů svých klientů. Zásadním elementem při jejich léčbě/terapii má být motivace, aktivita, přijetí vlastních chyb atp. K naplnění cílů medicínsko-terapeutické perspektivy slouží celá řada nástrojů jak nemateriálních (např. rozhovory), tak i materiálních (např. potravinový servis). Vzhledem k tomu, že neoliberální program a medicínsko-terapeutická strategie sdílí částečně stejné předpoklady (např. individualismus či přisuzování viny klientům), jsem toho názoru, že tyto dva principy fungují v prostředí sociálních služeb částečně ve vzájemné korespondenci.

Sociální služby tak představují nejen nástroje a způsoby, které se snaží tento palčivý problém dneška řešit, ale také prostředí, v jehož rámci je –

⁸⁾ Domnívám se, že autoři byli zcela jistě inspirováni anglickým sociologem a kriminologem Peterem Archardem (1979). Archard se ve své knize zabýval sociální kontrolou alkoholiků v anglických verzích skid row (tzn. ve specifických chudinských čtvrtích; více o skid row viz Vašát 2012b) a identifikoval v nich čtyři způsoby reintegrace těchto jedinců do společnosti, které byly organizacemi využívány: spasení, potrestání, léčbu a rehabilitaci.

ve smyslu přidělování významu – tento problém také spoluvytvářen. Peter Marcuse (1988: 88) v této perspektivě použil koncept *specializmu*, který označuje jev, kdy jeden obecný problém je „parcelován“ do sumy dílčích subproblémů, přičemž jednotlivé subproblémy jsou definovány charakteristikami jejich nositelů. Následně jsou odtrženy od svých příčin a jsou deklarovány coby charakteristická vlastnost určité skupiny a zároveň coby zdroj jejich situace. Dle principu specializmu je v postsocialistické ČR přístupováno k „problému“ bezdomovectví. Příkladem může být klíčový dokument *Definice a typologie bezdomovství. Zpráva o realizaci aktivity č. 1 projektu Strategie inkluze bezdomovců v ČR* (Hradecký a kol. 2007). Dokument nabízí typologii bezdomovectví v České republice. Jednotlivé kategorie staví na tzv. evropské definici a verzi 2005 typologie *European Typology of Homelessness and Housing Exclusion* (ETHOS), kterou vytvořila organizace *Fédération Européenne des Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abris* (FEANTSA). Typologie určuje tři domény domova, ze kterých dále vychází. Jedná se o fyzickou doménu, tj. slušné bydlení, sociální doménu, tj. soukromí a společenské vazby, a právní doménu, tj. vylučné vlastnictví (Hradecký a kol. 2007: 11). Na základě tohoto rozdělení jsou artikulovány čtyři základní typy bezdomovectví: (1) bez střechy, (2) bez bytu, (3) v nejistém bydlení, (4) v nevyhovujícím bydlení.⁹⁾

Za další projev *specializmu* lze do určité míry považovat i klasifikaci vycházející ze zákona o sociálních službách 2006/Sb., podle kterého je heterogenní segment populace dělen na bezdomovce (tj. „osoby bez přístřeší“ či „osoby v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení“) a narkomany (tj. „osoby ohrožené závislostí na návykových látkách“). Jedním z důvodů, proč k této specializaci dochází, je v současných společnostech rozšířená tendence *medikalizovat* sociální problémy (Matheiu 1993; Lyon-Callo 2000). Medikalizace představuje proces, v jehož rámci dochází k rozšiřování „jurisdikce biomedicínského léčení prostřednictvím neustálé extenze patologické terminologie ve snaze pojmenovat nové podmínky a chování“ (Baer – Singer – Susser 2003: 14). Medikalizace zintenzivňuje sociální kontrolu a „transformuje problém na úrovni sociální struktury – stresující pracovní požadavky, nebezpečné pracovní podmínky, chudoba – (...) do individuálních problémů pod medicínským dohledem“ (Waitzkin 1983: 41 in Baer – Singer – Susser 2003: 14) V případě bezdomovců je poté finálním aspektem medikalizace legální a morální separace od jiných forem chudoby (srov. Wright 1997).

⁹⁾ Jednotlivé kategorie mají ještě řadu subkategorií.

Metody sběru a analýzy dat

Data prezentovaná v této kapitole vycházejí z etnografického terénního výzkumu realizovaného ve městě Plzeň, který jsem prováděl mezi lety 2010 a 2013. V rámci výzkumu jsem se zaměřoval na sociální organizaci, vztah morálky a ekonomiky, časoprostor tzv. bezdomovců, narkomanů a obecně chudých, kteří jsou s těmito jedinci každodenně v kontaktu. Již v prvních měsících výzkumu začalo být více než jasné, že formální organizace poskytující sociální služby sehrávají v každodenním životě zkoumaných aktérů zcela zásadní roli – ať se jedná o jejich materiální potřeby, denní a týdenní rytmus, či formy identit.

Z těchto, ale i dalších důvodů jsem vybral organizace, které se jak na základě dat z rozhovorů s aktéry a jejich pozorování, tak i jejich profilu (např. v případě Městské charity Plzeň) jeví jako zásadní. Celkově bylo navštíveno pět organizací: Centrum protidrogové prevence a terapie, o. p. s. (dále jen CPPT), Point 14 (dále jen Point), Ulice – Agentura sociální práce, o. s. (dále jen Ulice), Městská charita Plzeň (dále jen MCHP), Člověk v tísni – pobočka Plzeň, o. p. s. (dále jen ČvT). Šlo o programy k-centra (Centrum protidrogové prevence a terapie, o. p. s., Point 14), terénní program (Ulice – Agentura sociální práce, o. s., ČvT – pobočka Plzeň, o. p. s.), nízkoprahové denní centrum, noclehárnu a azylový dům (Městská charita Plzeň).

Při dotazování pracovníků byla užita metoda polostrukturovaných rozhovorů. Scénáře rozhovorů zahrnovaly několik základních tematických okruhů (tj. obecný úvod, představení organizace, klientská část atd.) a několik podtémat s konkrétními otázkami. V každé organizaci byl proveden cca hodinový rozhovor s pracovníkem. V případě organizací CPPT, Point 14 a Ulice byly realizovány rozhovory dva. Přepsané rozhovory byly analyzovány v programu MAXQDA 10 (viz Hejnal a Lupták 2013a; 2013b). Při samotné analýze bylo vytvořeno celkem 32 kódů a subkódů (např. profil organizace, biografie pracovníka, identifikace klientů apod.). Při sepisování samotného textu bylo analyzováno a interpretováno 16 kódů (např. identifikace, bezdomovci podle drogových služeb, smrad, hraniční klient atd.).

Snahou textu není analyzovat oficiální informace uvedené na webových stránkách organizací či hledat nějakou „objektivní pravdu“, ale sledovat významy a perspektivy samotných pracovníků tak, jak jsou jimi každodenně konstruovány a jak byly zachyceny v průběhu rozhovorů.

Základní profil organizací: služby, klienti a jejich identifikace

Organizaci CPPT tvoří celkem pět dílčích programů: k-centrum, terénní program, poradenství ve věznicí, následná péče a primární prevence.¹⁰⁾ Program k-centra organizace je zaměřen na poskytnutí nízkoprahových služeb k „zajištění základních potřeb, jako je hygiena, strava a taky vlastně výměna injekčních stříkaček proti šíření nemocí, jak pro společnost, tak pro ně.“ (pracovník CPPT, 13. 8. 2010, Plzeň). Cílovou skupinou jsou „uživatelé drog“ a „jejich blízké osoby“. Kontaktní místnost, kde klienti mohou využít sprchy, najíst se a vyprat si, je obvykle otevřena třikrát týdně (pondělí, středa a pátek) od 12 do 15 hodin. V době výzkumu tuto službu využívalo odhadem kolem 45 (různých) klientů týdně. Vedle materiálních služeb mohou klienti využít také různě zacílené poradenství.

Point má podobné cíle jako CPPT. Jejich služby pokrývají tedy rovněž primární, sekundární a terciární prevenci. Konkrétně realizují programy specifické primární prevence, páteční klub, terénní program, k-centrum a středisko následné péče. Cílovou skupinou jejich k-centra jsou „závislí na drogách, který maj nějaký problém, chtěj ho řešit, popřípadě nechtěj, ale snažíme se jim náck jako... [pomoci]“ (pracovník, Point, 27. 8. 2010, Plzeň). Kontaktní místnost funguje od pondělí do středy od 10 do 13 hodin. Vedle toho realizují specifický „dámský klub“ v pondělí od 13.30 do 16 hodin, „filmový klub“ ve čtvrtek od 13 do 16 hodin a „páteční klub“ ve středu od 14 do 17 hodin a v pátek od 13 do 17 hodin. Organizace poskytuje, stejně jako CPPT, možnost vyprávění, jídlo apod. Celkový počet klientů tvoří odhadem 50 osob. Obě k-centra se také přímo či nepřímo (jak naznačuje poslední úryvek) snaží napomoci svým klientům „nastartovat“ v jejich životech změnu směrem k neuzívání drog.

MCHP poskytuje klientům tři sociální služby. Jedná se o službu noclehárny, nízkoprahového denního centra a azylového domu. Cílovou skupinou jsou „osoby bez přístřeší“. Všechny služby jsou určeny jak pro muže, tak pro ženy, v případě nocleháren a denního centra jak pro občany ČR, tak i pro občany dalších států EU. Kapacita denního centra činí 40 osob, nicméně pokud to umožňuje situace, lze kapacitu operativně navýšit. V době výzkumu sestávala noclehárna ze 46 lůžek (32 pro muže a 14 pro ženy) a dvou přistýlek. V zimních měsících ale zařízení pojímá mnohem více osob.

Organizace Ulice poskytuje terciární prevenci lidem závislým na nelegálních návykových látkách a lidem, kteří se živí prostitutí. Organizace poskytuje výměnu použitých jehel, různé formy poradenství, asistenci

¹⁰⁾ Terénní program byl v nedávné době pozastaven.

apod. V době výzkumu pracovníci předpokládali, že budou mít mezi 400 a 450 klienty za rok, přičemž 200 až 250 z nich tvoří dlouhodobí klienti.

Organizace ČvT poskytuje sociálně-integrační a vzdělávací programy za účelem rozvoje nediskriminující občanské společnosti. Klientem těchto sociálně-integračních služeb, a tedy i terénního programu, je „člověk, kterej je jakoby sociálně vyloučeněj nebo nějakým způsobem vyloučeněj ze společnosti“ (pracovník, ČvT, 27. 1. 2012, Plzeň). Pracovníci poskytují sociálněprávní poradenství, asistenci na úradech, nácvik dovedností apod.

Klienti využívající nabízených služeb samozřejmě netvoří organizačně diskrétní a homogenní skupiny, ačkoliv takové skupiny bývají obvykle formulovány v právních a metodických předpisech. V rámci organizační každodennosti tak lze identifikovat určité kategorie, které jsou svým vlastním způsobem specifické. O které kategorie se jedná? Jaké vlastnosti a významy pracovníci přisuzují jednotlivým kategoriím svých klientů?

Pomineme-li rodinné příslušníky využívající služeb poradenství, lze klientelu k-centra CPPT rozdělit do dvou skupin – klienti využívající službu „výměny“ a klienti využívající služeb „kontaktní místnosti“. Pro tyto kategorie klientů zároveň platí, že ti, kteří si chodí měnit použité jehly, nevyužívají kontaktní místnost, zatímco ti, kteří ji navštěvují, často také využívají výměnného programu. Typický klient kontaktní místnosti vypadá dle pracovníků následovně:

„takže jsou to kluci v podstatě teda, i když jim je mezi dvaceti a třiceti, ale takový jako výrostkové, s chováním a přístupem k životu. Přesně kšiltovka, mikina prostě, celkem fousy, jakoby ne nějak extra holený, že by vypadali. Špinavý ruce, pleť špinavá, buď jsou hodně opálený, nebo takový jakoby zaprášený, odvázaný jo do hovoru, jako že dost často euforický, hlučný, jakoby přátelský v podstatě, ale takový jako že odvázaný. A vzhledem k tomu, že my na „kontaktce“ máme omezení pro ně v tom, jak až moc se můžou projevat nebo jako máme tam pravidla, za jakých tam můžou být, o čem můžou mluvit, takže je nenecháme totálně se projevit a když občas, tak prostě je to trošku potlačený. Ale když je člověk trochu nechá, tak se rozbaví o kriminální činnosti, o tom, jak se kdo kde ožral a prostě strašná sranda z toho, jezdí na techno.“ (pracovník, CPPT, 13. 8. 2010, Plzeň)

K-centrum Pointu na rozdíl od CPPT nemění použité jehly (resp. mají pouze výměnný automat). Také na základě této skutečnosti pracovníci kategorizují své klienty na „drogové“ a „alkoholiky“. Obě „skupiny“ se liší, jak

naznačuje samotné označení, zejména užívanou substancí. Typický klient je popisován následovně:

„tak třeba, já nevim, dejme tomu kolem těch 30 let, heroin, pervitin, alkohol do toho ještě, žije na ulici, někde na squatu prostě bydlí, s rodinou jako absolutně žádný kontakty nemá, jo, žíví se vlastně tím, že buď někde somruje někde u nějakýho obchodáku, aby měl na víno, aby mohl fungovat, protože drogy scháněj málokdy, ty maj málokdy, teď je ta doba ještě tak jako o trochu divnější, že oni hodně strašně moc chlastaj, jo, takový ty krabicový (vína – poznámka autora), protože je to levný a maj z toho rychle opici a potom třeba, když se jim naskytne příležitost, tak si něco daj, jo, a to je klasicej náš klient! Prostě čistě drogovej člověk, kterej bere čistě jenom pervitin, nebude navštěvovat naše centrum, protože by to bylo pod jeho úroveň, jo, protože on peníze prostě má, on si je vydělává třeba tím, že kradе nebo jede v něčem jiným, třeba dealeří a pro něj by to bylo prostě pod úroveň. Lidi, co sem choděj, tak to jsou špinaví, prostě páchnou.“ (pracovník, Point, 27. 8. 2010, Plzeň)

V případě Ulice se dají klienti rozdělit do tří kategorií: „prostitutky“, „Romové“ a uživatelé tzv. „z bytů“. Organizace se totiž při své práci zabývá nejen, řekněme, „klasickými“ či „běžnými“ uživateli „z bytů“, ale i dvěma specifickými kategoriemi klientů. Jedná se tedy o uživatele z řad romského etnika na jedné straně a uživatelky prostitutky na straně druhé. Obě tyto skupiny jsou specifické jak svými (různými) praxemi, sociální organizací apod., tak i (stejnou) substancí, kterou je v obou případech heroin. Typického, a tedy i v tomto případě nejčastějšího klienta, pracovníci popisují jako:

„chlap, je mu 27, je to Romák, bere heroin (...). Když chce bejt sjetej, tak bere peří a myslí si, že je čistej. Pravděpodobně už byl v Anglii (...) Ten klient... bydlí... často bydlí ještě s rodičema, určitě už má několik dětí, který jsou různě postrkaný, že některý jsou prostě na sociálce, některý v nějakým ústavu, některý má ... většinou je s partnerkou ... i když většinou ne, ale jako takovej ten střední úplně asi jo, žije s partnerkou, jeho vztah je jako dlouhodobej a ta partnerka samozřejmě bere, šlape, on ji pase, oba kradou, takhle jako nějakým způsobem si vydělávaj.“ (pracovník, Ulice, 21.8. 2010, Plzeň)

V případě MCHP, tedy jediné organizace explicitně zacílené na tzv. bezdomovce, se lze setkat se dvěma skupinami klientů: „polobezdomovci“ a „bezdomovci“. Rozdíl mezi těmito klienty je zejména v tom, že první skupina je tzv. bez domova krátkodobě, zatímco druhá je „bez domova“ dlouhodobě. Jak naznačuje následující odstavec, obecně převládají tzv. polobezdomovci, kteří se nacházejí v následující životní situaci:

„tak já bych spíš popsal takovou typickou situaci, v jakém stavu sem valná většina těch našich klientů přichází velmi často. Obvykleji je to tedy muž než žena. Těch žen je tak 15, 20 procent z celkový tý bezdomovecký populace, a často teda je to člověk, kterej nemá doklady, aktuálně. Někde ztratil občanku nebo něco podobnýho. Nemá často žádněj pravidelnej legální příjmem, má nějaký zdravotní potíže a trpí duševní chorobou, alespoň na úrovni nějaké poruchy osobnosti. Má větší či menší fyzický potíže. No a většinou teda už je jakoby v tý situaci toho bezdomovce nebo já řeknu napůl bezdomovce, řádově spíše roky než měsíce nebo týdny.“ (pracovník, MCHP, 25. 10. 2010, Plzeň)

Na rozdíl od předchozích organizací byl pracovník ČvT indiferentní k jakýmkoli kategorizacím. Důvodem toho je především široce pojaté spektrum poskytovaných služeb, které je v podstatě schopné pojmout kohokoliv. Klienty služeb jsou tak osoby, jejichž společným atributem je pouze motivace řešit svou situaci – obvykle dluhy, nezaměstnanost atp.

Jak ale pracovníci poznají, že daný klient je legitimním žadatelem o službu? Jinými slovy: jak rozeznají, že klienti spadají do vymezené cílové skupiny? Na již uvedených vlastnostech a významech přisouzených typickým klientům si lze povšimnout, že pracovníci v takových situacích využívají různorodých praktických kritérií. V případě všech pracovníků a všech organizací nicméně hrají zásadní roli zejména dva navzájem provázané aspekty. Obvykle byly popisovány coby „známost“ (klientů, komunity, situace atp.) či „zkušenost“ na jedné straně a „zájem o službu“ na straně druhé:

„identifikace klienta, jo? My se poznáme nebo prostě jako podle prvního pohledu my poznáme lidi, který prostě berou a jsou v nějakým stavu, ale jsou zřejmě. To není nijak průkazný, to je cit, ale většinou nemám tu potíž v tý komunitě v tom, že on nás zná a když přichází novej klient, tak přichází v rámci komunity, jo, protože my už se dost dlouho pohybujeme na stejných místech, ve stejných časech a to je takovej jakoby náš základ práce.“ (pracovník, Ulice, 21. 8. 2010, Plzeň)

Pracovníci v tomto ohledu zdůrazňují jejich obeznámenost se situací, v rámci které se jejich klienti nacházejí, a zároveň i s jednotlivými klienty samotnými. Tato známost situace je popisována jako základní předpoklad jejich práce. Dalším základním východiskem je samozřejmě zájem ze strany klientů o poskytované služby. Ten je svého druhu *conditio sine qua non* jak jejich známosti ze strany pracovníků, tak i jejich konkrétní identifikace.

Při reflexi procesu identifikace klienta, resp. jedinců spadajících do cílové skupiny dané organizace, pracovníci jmenovali několik základních kritérií, které jim k identifikaci slouží. U výše uvedených popisů typických klientů si lze povšimnout, že téměř ve všech případech je hlavním kritériem identifikace *zjev* daného jedince. Nejčastěji jde o specifické oblečení, pleť či tělo a jeho různé části (např. ruce). V případě dvou k-center je dalším důležitým kritériem typický zápach. Jeho prostřednictvím lze nejenom rozpoznat klienta organizace od ne-klienta, ale také „bezdomovce“ od „narkomanů“. „Bezdomovci“ jsou typičtí zápachem moči, zatímco „narkomani“ „chemkou“ (tzn. chemikáliemi spojenými s nitrožilním užíváním drog): „tak tam je víc cejtít ta chemka nebo tak a ten bezdomovec víc smrdí tou močí a to je fakt“ (pracovnice, Point 14, 27. 8. 2010, Plzeň). Zvláštní postavení v identifikaci klientů zaujímá Charita. Jelikož jsou její služby určeny pro osoby bez přístřeší, resp. „bezdomovce“, pracovníci rozeznají své klienty tak, že jim jednoduše poskytnou své služby, protože „my to nezjistíme nijak jinak, než že to ten dotyčnej o sobě tvrdí, jo,“ (pracovník, MCHP, 25. 10.

Tabulka 1. Cílové skupiny, typy klientů a kritéria jejich identifikace

	CPPT, o. p. s.	Point 14	MCHP	Ulice – Agentura sociální práce, o. s.	Člověk v tísní – pobočka Plzeň, o. p. s.
Cílové skupiny	uživatelé drog a jejich blízké osoby	závislí na drogách	osoby bez přístřeší	osoby závislé na nelegálních návykových látkách a osoby živící se prostitucí	osoby sociálně vyloučené
Kritéria identifikace	zjev, zápach	zjev, zápach	zájem o službu	zjev	zjev, místo
Typy klientů	„výměny“, „kontaktní místnost“	„drogoví“, „alkoholici“	„polo-bezdomovci“, „bezdomovci“	„prostitutky“, „Romové“, „z bytů“	–

Zdroj: vlastní rozhovory s pracovníky.

2010, Plzeň). Jedním pracovníkem k-centra bylo také poznamenáno, že jejich klienti (tj. uživatelé drog) bývají obvykle mladší ročníky, proto kritériem jejich identifikace bývá rovněž odhadovaný věk.

Dle principu specializmu se jednotlivé služby a jejich pracovníci zaměřují buď na bezdomovce (resp. „osoby bez přístřeší“ či „osoby v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení“), nebo narkomany (resp. „osoby ohrožené závislostí na návykových látkách“), tedy přijímají klasifikační systém *medicínsko-terapeutické* perspektivy. Na základě uvedeného popisu lze ale identifikovat nejen rozdíly mezi jednotlivými organizacemi a jejich cílovými skupinami (resp. jejich klienty), ale i některé specifické kategorie klientů, které naopak organizace sdílí. Různě zaměřené organizace totiž mají mnohdy podobnou, ne-li stejnou klientelu. První takovou kategorií tvoří někteří klienti z „kontaktní místnosti“ organizace CPPT a „alkoholici“ a „drogoví“ organizace Point. Je velmi pravděpodobné – a sami pracovníci na to poukazují – že existuje i celá řada jedinců, kteří navštěvují obě organizace souběžně. Do této kategorie lze zahrnout i některé „sociálně vyloučené“ jedince využívající služby ČvT. Druhou skupinou jsou klienti „polobezdomovci“ a „bezdomovci“ z MCHP a někteří „sociálně vyloučení“ klienti z ČvT. Poslední z těchto kategorií tvoří klienti „výměn“ organizace CPPT a klienti z „bytů“ Ulice. Existují-li tyto relativně homogenní kategorie klientů, či dokonce navštěvují-li ti samí lidé různé organizace, kdy se přesně jedná o „bezdomovce“ a kdy už o „narkomany“? Jak tento problém reflektují pracovníci v rámci své organizační praxe?

Představa „klasického bezdomovce“ v praxi organizací

Medicínsko-terapeutická perspektiva a její klasifikační systém nepředstavují jedinou diskursivní perspektivu, která strukturuje organizační praxi. Vedle ní lze identifikovat další dvě, jež nazývám: (1) *neoliberální* a (2) *praxeologická*.¹¹⁾ Jaký je jejich vztah a která z nich je dominantní?

Z empirického materiálu lze usoudit, že dominantní představou, která obecně strukturuje organizační praxi, je obraz tzv. „chronického“, „skutečného“ či „klasického“ bezdomovce. Tato představa je součástí perspektivy, kterou zde nazývám neoliberální. Jak bylo zmíněno, do popředí různých diskursů se dostává již od druhé poloviny 90. let, ale mnohem více až po roce 2000. Představa byla v USA původně znovuoživena administrativou prezidenta Bushe, přičemž čerpá ze staré geografické ima-

¹¹⁾ Domnívám se, že tři diskursivní perspektivy (neoliberální, medicínsko-terapeutická, praxeologická) a jejich klasifikace jsou do značné míry analogické triplogii Pierra Bourdieu *doxa, ortodoxa a heterodoxa* (Bourdieu 2005: 159–170).

ginace hobobezdomovce – potulného a mentálně nemocného muže (Del Casino – Jocoy 2008; Willse 2010 atd.). V kontextu neoliberálních USA označuje neautonomního, nezodpovědného, neefektivního a neproduktivního muže. Zároveň ale není vymezený na základě času stráveného na ulici, jak tomu bylo mezi 70. a 90. lety, ale (opět) na základě deficitu schopností a rodiny.¹²⁾

V kontextu postsocialistické České republiky se jedná o postaršího, většinou vousatého muže s dlouhými vlasy, který nosí staré, obnošené a špinavé oblečení. Zdržuje se kolem vlakových nádraží, různých konzumů či supermarketů či případně v rušných ulicích města. Posedává na lavičkách nebo jinde v rámci veřejných prostorů. Dle této obecné představy si takový člověk za svou situaci z větší části může sám a většinou nestojí o změnu a nechce svůj současný stav řešit. Jenom přežívá.

„Tak jako já bych řekla, že bezdomovec, mám v hlavě, ano to je alkoholik, kterej vlastně nic nechce, ani nechce moc změnu a vlastně je mu dobře, je mu dobře, když se vyspí a pak si vlastně sežene, vlastně nechce žádnou změnu a vlastně upadá do toho pít víc a víc, to je pak, že to mám v hlavě, co to je bezdomovec.“
(pracovnice, CPPT, 16. 8. 2010, Plzeň)

Na analogickou představu poukázali také Watson a Ausberry, když ve své práci poznamenali, že 42 % dotazovaných žen z celkového počtu 103, ačkoliv přechodně pobývaly v hostelu nebo byly v kontaktu s agenturou pro bezdomovce, samy sebe nedefinovaly jako bezdomovkyně. Vysvětlují to na jedné straně individuální podstatou definice bezdomovectví a na straně druhé v té době aktuální představou bezdomovce, kterou měly respondentky „v hlavě“, a to v podobě „malého starého muže se sáčky na botách“ (Watson – Ausberry 1986: 106).

Navzdory této neoliberální, ale i medicínsko-terapeutické perspektivě pracovníci obvykle poukazují na úskalí rozlišování obou problémů, tedy bezdomovectví a narkomanie. V takovém případě mobilizují perspektivu, kterou zde nazývám perspektivou praxeologickou. Ta vychází z praktických znalostí každodenní reality a předpokládá mezi „bezdomovci“ a „narkomany“ provázanost. Jedná se o klasifikaci, která je nejvíce inkluzivní, tzn. zahrnuje nejvíce jedinců, a heterodoxická, implikující odlišná a protikladná přesvědčení. Pracovníci se totiž shodují, že (klasičtí) bezdomovci jsou

¹²⁾ V průběhu moderní historie bezdomovectví byli tradičně za bezdomovce považováni právě jedinci bez rodiny a blízkých (Vašát 2012b). Teprve od druhé poloviny 70. let se v USA a západní Evropě institucionalizovala forma bezdomovectví tzv. „bez střechy“ (*rough sleepers*).

téměř ve všech případech také alkoholici, a měli by být tudíž pojmání rovněž coby uživatelé drog. To platí také pro uživatele drog. Jejich značnou část lze rovněž označit coby „bez domova“ či „bez přístřeší“:

„no, my právě máme problém s tím, jak jako to rozdělovat, že jsou ještě, že jsou to naši klienti a ne vyloženě bezdomovci, který odkazujem třeba do Františka. Tak tam je to těžký, protože, že jo, většinou každé bezdomovec chlastá, a tudíž by jako spadal sem, ale protože bysme na to kapacitně nestačili.“ (pracovnice, Point, 27. 8. 2010, Plzeň)

„jo já bych řekla, že jo, oni v podstatě ty drogový jsou taky bezdomovci, nebo tahle skupina, co chodí na tu kontaktku, když squat nebudeme brát jako domov.“ (pracovnice, CPPT, 16. 8. 2010, Plzeň)

I z tohoto důvodu vnímají pracovníci velmi často „klasické bezdomovce“ jako klienty „hraniční“, tzn. klienty, u kterých není úplně jasné, zdali spadají do cílové skupiny, či nikoliv. „Klasičtí“ bezdomovci jsou jimi v případě obou k-center¹³⁾:

„takže jedna věc jsou hraniční klienti, který máme jakoby hlavní cílovou skupinu, a pak máme klienty, u kterých se zjistí, že nejsou uživatelé nelegálních drog, ale stejně s nima pracujem. Takže to je jedna skupina hraničních klientů: (...) alkoholici nebo vyloženě bezdomovci, bez užívání drog.“ (pracovník, CPPT, 13. 8. 2010, Plzeň)

Jaké jsou ale konkrétní důsledky oné dominantní představy „klasického bezdomovce“? Domnívám se, že na základě této představy jsou tzv. „klasičtí bezdomovci“, resp. jedinci, kteří odpovídají této představě, pracovníky k-center systematicky znevýhodňováni, což může přispívat k jejich marginalizaci. Jsou totiž buď vystavováni specifickému zacházení, nebo jsou rovnou odmítnuti coby klienti nespádající do cílové skupiny: „sem občas někdy zabloudí nějaký děda, tak ho pak zase odkážem někam jinam na nějakou charitu, polívku mu uděláme, řekneme, že je to výjimečný, takže takhle“ (pracovník, Point, 27. 8. 2010, Plzeň). Jak a kdy k tomu dochází?

13) Jen pro úplnost, v případě ČvT jsou „hraničními“ klienty jedinci, kteří jsou schopni nabízené služby obstarat sami, v případě MCHP jsou jimi jedinci mimo EU. V případě Ulice se pak vyloženě „hraniční klienti“ nevyskytují.

Dle rozšířeného předpokladu individualismu, který je součástí jak neoliberálního projektu, tak i medicínsko-terapeutické perspektivy, jsou jak bezdomovci, tak i narkomani odpovědní za svou situaci a často jsou za ni také morálně obviňováni. Na rozdíl od bezdomovců jsou ale narkomani hodni „léčby“, tedy spadají do kategorie, jež bývá sociálními vědci označována coby „potřební chudí“ (tzv. undeserving poor), tj. jedinci, kteří jsou hodni péče (blíže k tomu viz následující kapitola). Několikrát bylo již naznačeno, že důležitými kritérii jsou zde (1) vzhled jedinců odrážející se v přisuzovaném věku a (2) aktivita/pasivita daných jedinců. Převážně mladší uživatelé drog jsou chápáni coby aktivní jak ve smyslu své současné situace, tak i ve volbě služeb, které chtějí využívat. Pro mladé uživatele drog tak není problém, když nechtějí „pracovat na své změně“, protože v jejich případě je akceptovatelné, chtějí-li využívat pouze (pasivních) služeb typu polévky, sprchy, odpočinku atd. Jak komentuje pracovník Pointu, cílovou skupinou jsou pro ně jedinci, kteří jsou „závislí na drogách, který mají nějaký problém, chtějí ho řešit, popřípadě nechtějí, ale snažíme se jim náh jako...“ (pracovník, Point, 27. 8. 2010, Plzeň). V případě „klasických bezdomovců“ je situace zcela jiná. Ačkoliv jsou pojímáni coby aktéři v kontextu jejich životní situace, z hlediska volby služeb to tak již není. Tuto skutečnost velmi dobře ilustruje následující úryvek:

„Pokud přijde, pokud prostě ten klient přijde a mně se nezdá ten klient, že by to byl vůbec případ, kterej vůbec chtěl něco řešit, kterej by vůbec chtěl pracovat s náma, prostě nemá zájem, tak ho prostě odesílám na charitu. Jako nabídnu mu ty služby, ale pokud opravdu nechce, přišel opravdu jenom na tu polívku a on to nakonec i sám řekne, že já třeba kolikrát prostě, když už to, tak přijdu a řeknu, proč jste vlastně přišli k nám, co vás sem přivádí? S čím potřebujete pomoc? A on řekne, já jsem přišel na polívku, tak je to jasný.“ (pracovník, Point, 27. 8. 2010, Plzeň)

Rozhovory s pracovníky organizací odkrýly zejména jednu zásadní souvislost. Stejně jako byla v minulosti kategorie chudých úzce provázána s kategorií duševně nemocných (Marvasti 2003), současná představa „uživatelé drog“ či „narkomana“ je konstruována vždy ve vztahu k představě „osoby bez přístřeší“ či „bezdomovce“ a naopak (nehledě na to, o jaký typ klasifikace a představy se jedná). Tato skutečnost pak výrazným způsobem ovlivňuje organizační praxi, zejména praxi obou k-center. Představa „klasického bezdomovce“ je expresí neoliberálního projektu ve sféře aktéřské, resp. organizační praxe, v jejímž rámci je neoliberalismus vtělený do aktéřských

dispozic (Hilgers 2012). Neboli: představa „klasického“ bezdomovce strukturuje praxi organizací tím, že funguje – na rozdíl od medicínsko-terapeutické a praxeologické perspektivy – coby klasifikační schéma na nevědomé habituální úrovni.

Diskuse a závěr

Ve své slavné stati *Subjekt a moc* Michel Foucault píše: „[d]nes se stává stále důležitější zápas proti formám podrobování – proti submisivitě subjektivity – přestože zápasy proti formám dominance a vykořisťování nezmizely.“ (Foucault 2003: 203) Na jednu takovou subjektivitu – subjektivitu bezdomovce – se zaměřoval tento text.

Na základě analýzy získaného empirického materiálu nebyla odhalena, jak by se na první dojem mohlo zdát, jedna sdílená představa bezdomovce, ale představy tři. Každá z nich tvoří součást specifické diskursivní perspektivy. Jde o perspektivu: (1) praxeologickou, (2) medicínsko-terapeutickou, (3) neoliberální. Perspektiva praxeologická vychází ze znalosti každodenní praxe a předpokládá mezi „bezdomovci“ a „narkomany“ provázanost. Jedná se o klasifikaci, která je nejvíce inkluzivní, tj. zahrnuje nejvíce jedinců, a heterodoxická, tj. implikuje odlišná a protikladná přesvědčení. Perspektiva medicínsko-terapeutická vychází z principu specializmu, který klasifikuje problémy a jedince na osoby bez přístřeší/bezdomovce a uživatele návykových látek/narkomany. Poslední perspektivou je perspektiva neoliberální. Ta předpokládá existenci „klasického bezdomovce“, tedy osoby postarší, vousaté a zároveň neaktivní. Všechny tři perspektivy ovlivňují organizační praxi. Zvláštní roli ale sehrává perspektiva neoliberální.

„Klasičtí bezdomovci“ jsou totiž legálně diskriminováni. Klienti, kteří, ačkoliv mají stejné strategie a jsou v identické životní situaci, neodpovídají výše zmíněné představě, mohou dlouhodobě využívat nabízené služby i v případě, že jsou „pasivní“. Naopak klientům, kteří vizuálně odpovídají představě „klasického bezdomovce“ a zároveň jsou „neaktivní“, je služba odepřena, v lepším případě je jim poskytnuto jednorázové jídlo. Klienti, kteří korespondují s představou „klasického bezdomovce“, jsou tak institucionálně marginalizováni. Tuto skutečnost text vztahuje k paralelním a komplementárním socioekonomickým procesům a konstelacím v podobě postsocialismu a neoliberalismu. V případě postsocialismu jde především o slabší roli neziskového sektoru při vytváření veřejných politik, zatímco v případě neoliberalismu o dominantní represivní sociální a lokální politiku.

Oprávněně se lze domnívat, že představa „klasického bezdomovce“ je rozšířená v celé dominantní společnosti a sehrává svou roli dnes a denně.

Bezdomovci, kteří nedokážou vyhovět dominantním ekonomickým a socio-kulturním představám spojeným s tržní konkurencí a důrazem na osobní odpovědnost, jsou společensky marginalizováni a stigmatizováni (srov. Goffman 2003). Jsou jim připisovány negativní atributy v podobě alkoholismu, zlodějství či duševní nemoci, což se v praxi projevuje ve lhostejnosti a přehlížení ze strany členů dominantní společnosti a represí a kriminalizaci ze strany státního/penálního aparátu (Vašát 2012a; Hejnal 2013a). Bezdomovci sami jsou pak viněni za svou životní situaci a morálně je jim odepřen nárok na sociální pomoc. Často všude tam, kde je užito slova „bezdomovec“, je implicitně mobilizována právě tato představa. Odtud všechny rozpaky nad demografickými změnami tzv. populace bezdomovců. Omelková (2005) například ve své studii shrnující výsledky prvního monitoringu bezdomovců v ČR uvádí tzv. „závažnou skutečnost“: více než 23 % žen bezdomovkyň tvoří mladší ročníky, tzn. ženy do 25 let. Do jaké míry to ale je závažná skutečnost? Nezrcadlí se náhodou v této informaci rozpor se (sociální) představou „bezdomovce“?

Osoby využívající sociální služby jsou nuceny přijmout medicínsko-terapeutickou klasifikaci a zároveň neoliberální představu „klasického bezdomovce“ za svou vlastní, chtějí-li nadále tyto služby oprávněně čerpat – dominantní kategorizace/klasifikace se tak stávají součástí jejich identity. Identity jsou obecně v současných společnostech záležitostí právě různých organizací (Gubrium – Holstein 2001), přičemž poskytovatelé sociálních služeb jsou těmito organizacemi *par excellence*. V rámci nich totiž dochází nejen ke konstrukci těchto tzv. *problémových identit* (tzn. identit těch jedinců, kteří se potýkají se životní situací, která je v dané společnosti – a mnohdy i daným jedincem – chápána jako „problém“), ale tyto identity jsou v rámci organizační praxe – jejich rutinizací, mnohdy až ritualizované povahy – fixovány v tělech aktérů. Wright v tomto duchu píše: „[j]azyk nám zprostředkovává svět, ale žité tělo v rámci socio-fyzického prostoru ve své materiální realitě je to, co sociálně uchopuje diskursivní formace.“ (Wright 1997: 60) Jeden z mých informátorů (a zdaleka není jediný) například přijímá označení a identitu medicínsko-terapeutického „bezdomovce“ i přesto, že by podle této perspektivy za bezdomovce s největší pravděpodobností označen nebyl (bydlí na ubytovně, je ženatý, má čisté oblečení apod.). Přijetí takové identity se váže na možnost generovat příjem prostřednictvím prodeje Nového Prostoru. Ve své finální naturalizované podobě nejsou ale tyto identity či subjektivity těmi, kteří se podílejí na jejich konstrukci/fixaci, ani jejich samotnými nositeli vnímány a rozeznávány jako něco „nepřirozeného“ či „umělého“. Specifická tělesnost těchto jedinců –

částečně odlišná od tělesnosti ostatních lidí – je pak zpětně pojmána jako jejich inherentní vlastnost a distinkce.

S ohledem na skutečnosti zmíněné v této kapitole, které v zásadě korespondují s předchozími částmi knihy, je proto nutné se systematicky věnovat výzkumu odhalujícímu skryté, často institucionálně reprodukováné nerovnosti. Dle Casina a Jocoy by se měl současný výzkum zaměřit zejména na dvě agendy: (1) implikaci nové formy subjektivity „chronického bezdomovce“ na poli praxe a tvorby sociálních programů a (2) rezistenci bezdomovců vůči této subjektivizaci. Zdá se totiž, že politické programy a konkrétní opatření se stále častěji přiklánějí k represivnímu modu zacházení s bezdomovci. V následující kapitole bude popsána sociokulturně vytvářená představa bezdomovce coby „klienta represe“, legitimizující dílčí aspekty neoliberálního projektu.

LITERATURA

- ABU-LUGHOD, Janet L. (1980): Rabat: Urban Apartheid in Morocco. Princeton, N. J.: Princeton University Press.
- ADORNO, Theodor W. (1967): Sociologie a empirický výzkum. In: Kol. autorů. Dialektika a sociologie. Výbor z prací představitelů tzv. Frankfurtské školy. Praha: Svoboda.
- ADORNO, Theodor (2009) [1981]: Schéma masové kultury [Das Schema der Massenkultur]. Kulturindustrie. Praha: Oikoymenh.
- ADORNO, Theodor a HORKHEIMER, Max (2010) [1944]: Dialektika osvícenství [Dialektik der Aufklärung]. Praha: Oikoymenh.
- AGAR, Michael H. (1980): The Professional Stranger: An Informal Introduction to Ethnography. London: Academic Press.
- AGIER, Michel (2008): Gérer les indésirables. Des camps de réfugiés au gouvernement humanitaire. Paris: Flammarion.
- AGUIRRE, Adalberto a BROOKS Jonathan (2001): City Redevelopment Policies and the Criminalization of Homelessness: A Narrative Case Study. In: Gotham, Kevin Fox (ed.). Critical Perspectives on Urban Redevelopment. New Orleans: Tulane University, 75–106.
- Akcční plán řešení problematiky bezdomovectví pro rok 2008 a následující období (2008). Praha: Magistrát města Prahy.
- Aktuálně (2011): Nájem 20 000 za holobyt pro Romy. Přiměřené, říká město. Přístupné na <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/spolecnost/clanek.phtml?id=714127>>, stáhnuto 15. 9. 2013.
- ALBANESE, Jay (1994): Models of Organized Crime. In: Kelly, Robert J.; Chin, Ko Lin a Schatzberg, Rufus (eds.). Handbook of Organized Crime in the United States, Westport: Greenwood, 77–90.
- ALBANESE, Jay (2010): Organized Crime in Our Times (6th Edition). Burlington: Anderson Publishing.

- ALIGICA, Paul D. a EVANS, Anthony J. (2009): *The Neoliberal Revolution in Eastern Europe: Economic Ideas in the Transition from Communism*. Cheltenham: Edward Elgar.
- ALLEN, Joan (2006): *Playing with Hope and Despair. Bourdieu and the Habitus of Horse Betting*. In: Cosgrave, James F. (ed.). *The Sociology of Risk and Gambling*, New York: Routledge, 185–205.
- ALTHEIDE, David (2002): *Creating Fear: News and Construction of Crisis*. New York: Aldine de Gruyter.
- Analýza spolupráce nestátních neziskových organizací a veřejné správy na tvorbě krajských rozvojových dokumentů případně dalších dokumentů relevantních pro EU (2003). Praha: Gabal, Analysis & Consulting.
- ANDERLE, Jan a kol. (2009): *Historický atlas města Plzně. Plzeň–Praha: Statutární město Plzeň a Historický ústav Akademie věd ČR*.
- ANDERSON, Elizabeth (1999): *What is the Point of Equality? Ethics*, 102: 2, 287–337.
- ANDRUSZ, Gregory; HARLOE, Michael a SZELÉNYI, Iván (eds.) (2008): *Cities after Socialism: Urban and Regional Change and Conflict in Post-Socialist Societies*. Hoboken: Wiley.
- ARENDRT, Hannah (1994) [1961]: *Krise kultury [Between Past and Future]*. Praha: Mladá fronta.
- ARCHARD, Peter (1979): *Vagrancy, Alcoholism and Social Control*. London: Macmillan.
- ARISTOTELES (2005): *Magna Moralia*. Praha: Rezek.
- ARISTOTELES (2009): *Politika*. Praha: Rezek.
- AUYERO, Javier (2000): *Poor People's Politics: Peronist Survival Networks and the Legacy of Evita*. Durham, N. C.: Duke University Press.
- BADIOU, Alain (2012): *The Rebirth of History. Times of Riots and Uprisings*. London: Verso.
- BAER, Hans A.; SINGER, Merrill a SUSSER, Ida (2003): *Medical Anthropology and the World System*. London: Praeger.
- BALL, Terence (2011): *A Libertarian Utopia*. In: Ball, Terence a Dagger, Richard (eds.). *Ideals and ideologies: A Reader*. Boston: Longman, 123–131.
- BARANY, Zoltan (2002): *The East European Gypsies: Regime Change, Marginality, and Ethnopolitics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BARBER, Benjamin (2003) [1984]: *Strong Democracy*. Berkeley: University of California Press.
- BARBER, Benjamin (2007): *Consumed: How Markets Corrupt Children, Infantilize Adults, and Swallow Citizens Whole*. New York: W. W. Norton & Company.
- BARROW, Clyde W. (1993): *Critical Theories of the State. Marxist, Neo-Marxist, Post-Marxist*. Wisconsin: The University of Wisconsin.
- BARŠA, Pavel; BĚLOHRADSKÝ, Václav a HAUSER, Michael et al. (2010): *Kritika depolitizovaného rozumu: úvahy (nejen) o nové normalizaci*. Všeň: Grimmus.
- BARŠOVÁ, Andrea (2002): *Problémy bydlení etnických menšin a trendy k residenční*

- segregaci v České republice. In: Víšek, Petr (ed.). Romové ve městě. Praha: Socioklub, 3–42.
- BARTÁK, Miroslav (2004): Zdravotní stav populace bezdomovců v ČR a jeho determinanty I. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky.
- BAUMAN, Zygmunt (2002): Úvahy o postmoderní době. Praha: SLON.
- BAUMAN, Zygmunt (2004) [2000]: Individualizovaná společnost [Individualized Society]. Praha: Mladá fronta.
- BAUMAN, Zygmunt (2007a): Collateral Casualties of Consumerism. *Journal of Consumer Culture*, 7: 1, 25–56.
- BAUMAN, Zygmunt (2007b): *Consuming Life*. Cambridge: Polity.
- BAUMAN, Zygmunt (2008): Tekuté časy: Život ve věku nejistoty [Liquid Times: Living in an Age of Uncertainty]. Praha: Academia.
- BECK, Ulrich (2007): Co je to globalizace? Omyly a odpovědi. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- BECK, Ulrich (2011) [1986]: Riziková společnost: Na cestě k jiné moderně [Risikogesellschaft]. Praha: SLON.
- BECKER, Howard (1963): *Outsiders*. Studies in the Sociology of Deviance. New York: New York Free Press.
- BECKETT, Katherine a WESTERN, Bruce (2001): Governing Social Marginality: Welfare, Incarceration, and the Transformation of State Policy. *Punishment & Society*, 3: 1, 43–59.
- BĚLOHRADSKÝ, Václav (1999): Antimonie globalizace: Vzdělanostní společnost 2000. In: Bělohradský, Václav; Keller, Jan; Přibáň, Jiří et al. (eds.). Eseje o nedávné minulosti a blízké budoucnosti. Praha: G plus G, 34–70.
- BENGTSSON, Tea Torbenfeldt (2013): „It’s What You Have to Do!“: Exploring the Role of High-Risk Edgework and Advanced Marginality in a Young Man’s Motivation for Crime. *Criminology and Criminal Justice*, 13: 1, 99–115.
- BENJAMIN, Walter (1998) [1933]: *Agesilaus Santander*. Praha: Herrmann & synové.
- BERG, Bruce L. (2001): *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. Boston: Allyn and Bacon.
- BERGER, Peter L. a LUCKMANN, Thomas (1999): *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- BERGHMAN, Jos (1995): Social Exclusion in Europe: Policy: Context and Analytical Framework. In: Room, Graham (ed.). *Beyond the Threshold: The Measurement and Analysis of Social Exclusion*. Bristol: The Policy Press, 10–28.
- BERLIN, Isaiah (1997) [1958]: Dva pojmy svobody [Two Concepts of Liberty]. In: Kis, János (ed.). *Současná politická filosofie [Contemporary Political Philosophy]*. Praha: Oikoymenh, 47–99.
- BERNARD, Russell H. et al. (1986): The Construction of Primary Data in Cultural Anthropology. *Current Anthropology*, 27: 4, 382–396.
- BERNARD, Russell H. (2006): *Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches*. Oxford: AltaMira Press.

- BERNARDOT, Marc (1999): Chronique d'une institution: la „Sonacotra“ (1956–1976). *Sociétés contemporaines*, 33–34: 39–58.
- BERNHARDT, Tomáš (2013): Historie prostoru kolem dolní Americké třídy mezi Sirkovou ulicí a železnicí. První Plzeňské Referendum. *Noviny přípravného výboru plzeňského referenda*, 9.
- BIGO, Didier (2008): Globalized (in)security. The field and the ban-opticon. In: Bigo, Didier a Tsoukala, Anastassia (eds.). *Terror, Insecurity and Liberty. Illiberal practices of liberal regimes after 9/11*. London and New York: Routledge, 10–48.
- BIGO, Didier a TSOUKALA, Anastassia (eds.) (2008): *Terror, Insecurity and Liberty. Illiberal practices of liberal regimes after 9/11*. London and New York: Routledge.
- BIS (1998): Zpráva o činnosti BIS za rok 1996 a 1997. Přístupné na <<http://www.bis.cz/n/1998-06-01-zprava-o-cinnosti-za-rok-1996-a-1997.html>>, stáhnuto 31. 10. 2013.
- BLAKEY, G. Robert (2006): Rico: The Genesis of an Idea. *Trends in Organized Crime*, 9: 8, 8–34.
- BLAŽEK, Ivan (2009): Dům kultury zmizí, nahradí ho obchodní dům. *Právo*, 4. 2. 2009.
- BLAŽEK, Ivan (2001): Odbory o kulturák nepřišly. *Plzeňský deník*, 7. 11. 2001.
- BODNAR, John; SIMON, Roger a WEBER, Michael P. (1982): *Lives of Their Own: Blacks, Italians, and Poles in Pittsburgh*. Urbana: University of Illinois Press.
- BOURDIEU, Pierre (1986): The Forms of Capital. In: Richardson, Johan (ed.). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood, 214–258.
- BOURDIEU, Pierre (1990): *The Logic of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BOURDIEU, Pierre (1991): *Language and Symbolic Power*. Chicago: Harvard University Press.
- BOURDIEU, Pierre (1998): *Acts of Resistance: Against the New Myths of Our Time*. Cambridge: Polity Press.
- BOURDIEU, Pierre (2000): *Pascalian Meditations*. Stanford: Stanford University Press.
- BOURDIEU, Pierre (2005): *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- BOURDIEU, Pierre (2008): The Left Hand and the Right Hand of the State. *Variant*, 32: 3–4.
- BOURDIEU, Pierre a WACQUANT, Loïc (1992): *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago: University of Chicago Press.
- BOURDIEU, Pierre a WACQUANT, Loïc (2001): Neoliberal Newspeak: Notes on the New Planetary Vulgate. *Radical Philosophy*, 105: 1–6.
- BRANDTSTÄDTER, Susanne (2007): Transitional Spaces: Postsocialism as a Cultural Process (Introduction). *Critique of Anthropology*, 27: 2, 131–145.

- BRENNER, Neil a THEODORE, Nik (2002): Cities and the Geographies of Actually Existing Neoliberalism. *Antipode*, 34: 3, 349–379.
- BRENNER, Neil; PECK, Jamie a THEODORE, Nik (2010): Variegated Neoliberalization: Geographies, Modalities, Pathways. *Global Networks*, 20: 2, 182–222.
- BRONNER, Luc (2007): *La Loi du ghetto. Enquête dans les banlieues françaises*. Paris: Calmann-Lévy.
- BROWN, Wendy (2006): American Nightmare: Neoliberalism, Neoconservatism, and De-Democratization. *Political Theory*, 36: 6, 690–714.
- BROWNING, Christopher R. (1986): Nazi Ghettoization Policy in Poland, 1939–1941. *Central European History*, 19: 4, 343–368.
- BURES, Regina M. (2001): Historic Preservation, Gentrification, and Tourism: The Transformation of Charleston, South Carolina. In: Gotham, Kevin Fox (ed.). *Critical Perspectives on Urban Redevelopment*. New Orleans: Tulane University, 195–210.
- BURIÁNEK, Pavel (2011): *Analýza populace bezdomovců v Ústí nad Labem. Závěrečná výzkumná zpráva*. Ústí nad Labem: Pavel Buriánek a Oblastní charita Ústí nad Labem.
- BURZOVÁ, Petra (2010): *Slovak Nation, Nationalism and Nationing: Beyond Groupism with Groups (Disertační práce)*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. FF/KSA.
- BUTCHINSKI, Chantal (2007): Identities of Rough sleepers in Oxford. In: Seal, Mike (ed.). *Understanding and Responding to Homeless Experiences, Identities and Cultures*. Plymouth: Russell House Publishing, 10–26.
- BYRNE, David S. (2005): *Social Exclusion*. Maidenhead: Open University Press.
- CAHN, Claude a CHIRICO, David et al. (2002): Roma in the educational systems of Central and Eastern Europe. In: Cahn, Claude (ed.). *Roma Rights: Race, Justice and Strategies for Equality*. New York: IDEA, 71–85.
- CALAME, Jon (2010): *The Roma of Rome: Heirs to the Ghetto System*. The Design Observer (Prosinec). Dostupné na <http://places.designobserver.com>.
- CALDEIRA, Teresa (2000): *City of Walls: Crime, Segregation, and Citizenship in São Paulo*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- CASINO, Vincent Del a JOCOY, Christine L. (2008): Neoliberal Subjectivities, the „New“ Homelessness, and the Struggles over Spaces of/in the City. *Antipode*, 40: 2, 192–199.
- CARLES, Pierre (2001): *La Sociologie Est un Sport de Combat*. [TV dokument].
- CAMPBELL, Richard a REEVES, Jimmie L. (1999): *Covering the Homeless: The Joyce Brown Story*. In: Min, Eungjun (ed.). *Reading the Homeless: The Media's Image of Homeless Culture*. Westport: Praeger Publishers, 23–44.
- CLARK, Colin a CAMPBELL, Elaine (2000): ‚Gypsy Invasion‘: A critical analysis of newspaper reaction to Czech and Slovak Romani asylum-seekers in Britain, 1997. *Romani Studies*, 10: 1, 23–47.
- CLARK, Kenneth B. (1965): *Dark Ghetto: Dilemmas of Social Power*. New York: Harper.

- CLARKE, Gordon L. a DEAR, Michael J. (1984): *State Apparatus. Structure and Language of Legitimacy*. Boston: Allen & Unwin.
- COHEN, Gerald A. (1989): On the Currency of Egalitarian Justice. *Ethics*, 99: 4, 906–944.
- COHEN, Gerald A. (2006): Luck and Equality: Reply to Hurley. *Philosophy and Phenomenological Research*, 72: 2, 439–446.
- COHEN, Phil (2007): *Subcultural Conflict and Working Class Community*. In: Gray, Ann et al. (ed.). *CCCS Selected Working Papers Volume 1*. London: Routledge, 536–559.
- COHEN, Stanley (2010): Ideology? What Ideology? *Criminology & Criminal Justice*, 10: 4, 387–391.
- COHEN, Stanley (2011): *Folk Devils and Moral Panics. The Creation of the Mods and Rockers*. Oxon: Routledge.
- COLEMAN, Lara Montesinos (2013): The Making of Docile Dissent: Neoliberalisation and Resistance in Colombia and Beyond. *International Political Sociology*, 7: 2, 170–187.
- CORRIGAN, Paul (2006): *Doing Nothing*. In: Hall, Stuart a Jefferson, Tony (eds.). *Resistance Through Rituals. Youth Subcultures in Post-War Britain*. Second Edition. London: Routledge, 84–87.
- CRESSEY, Donald R. (1969): *Theft of the Nation: The Structure and Operations of Organized Crime in America*. New York: Harper Collins Publishers.
- CRESSWELL, Tim (2004): *Place*. Oxford: Blackwell.
- CROSS, Gary (2000): *An All-consuming Century: Why Commercialism Won in Modern America*. New York: Columbia University Press.
- CURIEL, Roberta a COOPERMAN, Bernard Dov (1990): *The Ghetto of Venice*. New York: Rizzoli.
- ČEKANOVÁ, Markéta (2012): *Tri, dva, jedna, PAL! Dům hrůzy to má za pár. Resuscitace nemožná. Sedmička – Plzeňský kraj*, 12. 4. 2012.
- ČSSD (1993): *Program ČSSD přijatý na 26. sjezdu ČSSD v Hradci Králové ve dnech 26.–28. 3. 1993*.
- ČSSD (1996): *Volební program ČSSD pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 1996*. Přístupné na <<http://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/volebni-program-cssd-pro-volby-1996/>>, stáhnuto: 27. 7. 2012.
- ČSSD (2006): *Volební program ČSSD pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 2006*. Přístupné na <<http://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/volebni-program-cssd-pro-volby-2006/>>, stáhnuto: 27. 7. 2012.
- ČSSD (2009): *Volební program ČSSD pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 2009*. Přístupné na <<http://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/volebni-program-cssd-pro-volby-2009/>>, stáhnuto: 27. 7. 2012.
- ČSSD (2010): *Volební program ČSSD pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010*. Přístupné na <<http://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/velky-volebni-program-cssd-pro-volby-2010/>>, stáhnuto: 27. 7. 2012.

- ČTK (2013): Zeman prý neví, jestli někteří ministři znali pravé vlastníky Appianu. 17. 10. 2013. Přístupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/246509-zeman-pry-nevi-jestli-nekteri-ministri-znali-prave-vlastniky-appianu/>>, stáhnuto 31. 10. 2013.
- ČELIK, Zeynep (1997): *Urban Forms and Colonial Confrontations: Algiers Under French Rule*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- DEMARIS, Ovid (1969): *Captive City. Chicago in Chains*. Fort Lee: Lyle Stuart.
- DEVEREUX, Edward C. (1949): *Gambling and the Social Structure*. Chicago: Harvard (nepublikovaná disertační práce).
- DEVOS, George a CHUNG, Deakyun (1981): *Community Life in a Korean Ghetto*. In: Lee, Changsoo a DeVos, George (eds.). *Koreans in Japan: Ethnic Conflict and Accommodation*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 225–251.
- DEVOS, George a WAGATSUMA, Hiroshi (eds.) (1966): *Japan's Invisible Race: Caste in Culture and Personality*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- DOUGLAS, Mary (2002): *Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo*. London: Routledge.
- DOWNES, David et al. (2006): *Gambling as a Sociological Problem*. In: Cosgrave, James F. (ed.). *The Sociology of Risk and Gambling*. New York: Routledge, 101–119.
- DRAKE, St. Clair a CAYTON, Horace R. (1993): *Black Metropolis: A Study of Negro Life in a Northern City*. Chicago: University of Chicago Press.
- DRULÁK, Petr (2013): *Problémy současné české politiky*. FF ZČU v Plzni 2013.
- DRULÁK, Petr (2012): *Politika nezájmu: Česko a Západ v krizi*. Praha: SLON.
- EAGLETON, Terry (2007): *Ideology. An Introduction*. London: Verso.
- ELDERS, Fons; FOUCAULT, Michel a CHOMSKY, Noam (2005): *Člověk, moc a spravedlnost*. Praha: INTU.
- ENGELMANN, Stephen G. (2005): *Posner, Bentham and the Rule of Economy*. *Economy and Society*, 34: 1, 32–50.
- ERIKSEN, Thomas H. (2006): *Engaging Anthropology: The Case for a Public Presence*. Oxford: Berg.
- ERIKSEN, Thomas Hylland (2007): *Antropologie multikulturních společností: Rozumět identitě*. Praha: Triton.
- ESPING-ANDERSEN, Gøsta ([1991] 1999): *Tři politické ekonomie sociálního státu*. *Sociologický časopis*, 27: 5, 545–567.
- FAIRCLOUGH, Norman (1995): *Media Discourse*. London: Edward Arnold.
- FAIRCLOUGH, Norman (2003): *Analysing Discourse. Textual analysis for social research*. London: Routledge.
- FAIRCLOUGH, Norman; JESSOP, Bob a SAYER, Andrew (2004): *Critical realism and semiosis (revised vision)*. In: Joseph, J. a Roberts, J. (ed.). *Realism, discourse and deconstruction*. London: Routledge, 23–42.

- FERGUSON, James (2010): *The Uses of Neoliberalism*. *Antipode*, 41, 166–184.
- FERRELL, Jeff (2004): *Boredom, Crime and Criminology*. *Theoretical Criminology*, 8: 3, 287–302.
- FICO, Frederick G.; LACY, Stephen a RIFFE, Daniel (2005): *Analyzing Media Messages. Using Quantitative Content Analysis in Research*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- FISHER, Sue (1993): *The Pull of the Fruit Machine: A Sociological Typology of Young Players*. *The Sociological Review*, 41: 3, 446–474.
- FISKE, John (1999): *For Cultural Interpretation: A Study of the Culture of Homelessness*. In: Min, Eungjun (ed.). *Reading the Homeless: The Media's Image of Homeless Culture*. Westport: Praeger Publishers, 1–21.
- FORREST, Ray (1999): *The New Landscape of Precariousness*. In: Kennett, Patricia a Marsh, Alex (eds.). *Homelessness: Exploring the New Terrain*. Bristol: Policy Press, 17–36.
- FOUCAULT, Michel (1994): *Dějiny šlenství. Hledání historických kořenů pojmu duševní choroby*. Praha: Lidové noviny.
- FOUCAULT, Michel (2000) [1975]: *Dohlížet a trestat [Surveiller et punir: Naissance de la Prison]*. Praha: Dauphin.
- FOUCAULT, Michel (2002): *Archeologie vědění*. Praha: Hermann & synové.
- FOUCAULT, Michel (2003a) [1999]: *Abnormal [Les Anormaux]*. London: Verso.
- FOUCAULT, Michel (2003b): *Subjekt a moc*. In: Foucault, Michel. *Myšlení vnějšku*. Praha: Hermann a synové, 195–226.
- FOUCAULT, Michel (2006) [1997]: *Je třeba bránit společnost [Il faut défendre la société]*. Praha: Filosofia.
- FOUCAULT, Michel (2007) [2004]: *Security, Territory, Population [Sécurité, territoire, population]*. New York: Picador.
- FOUCAULT, Michel (2009) [2004]: *Zrození biopolitiky [Naissance de la biopolitique]*. Brno: CDK.
- FRASER, Nancy (2004) [1996]: *Sociální spravedlnost ve věku politiky identity. Přerozdělování, uznání a participace [Social Justice in the Age of Identity Politics: Redistribution, Recognition, Participation]*. In: Fraser, Nancy a Honneth, Axel (eds.). *Přerozdělování nebo uznání?* Praha: Filosofia, 19–141.
- FRASER, Nancy (2007) [1996]: *Rozvíjení radikální imaginace [Justice Interruptus: Critical Reflections on the «Postsocialist» Condition]*. Praha: Filosofia.
- FRIEDMAN, Eben et al. (2009): *School as Ghetto: Systematic Overrepresentation of Roma in Special Education in Slovakia. Roma Education Fund study*. Přístupné na <http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/publications/school_as_ghetto.pdf>, stáhnuto 1. 12. 2013.
- FRIEDMAN, Philip (1980): *The Jewish Ghettos of the Nazi Era*. In: *Roads to Extinction: Essays on the Holocaust*. New York: Jewish Publication Society of America, 59–87.
- FROMM, Erich (2001): *Mít nebo být*. Praha: Aurora.

- GALLIE, W. B. (1956): Essentially Contested Concepts. *Proceedings of the Aristotelian Society*, 56: 167–198.
- GARDINER, John A. (1970): *The Politics of Corruption: Organized Crime in an American City*. New York: Russell Sage Foundation.
- GARLAND, David (2002): *Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Garnet Project JERP 5.3.2. (2007): *Global Threat Perception: Elite Survey results from Canada, China, the European Union, France, Germany, Italy, Japan, Russia, the United Kingdom and the United States*. Přístupné na <<http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/garnet/workingpapers/1807.pdf/>>, stáhnuto: 27. 11. 2013.
- GAC (2006): *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. Praha: Gabal Analysis & Consulting.
- GAY, Ruth (1992): *The Jews of Germany: A Historical Portrait*. New Haven, Conn.: Yale University Press.
- GEREMEK, Bronisław (1999): *Slitování a šibenice: dějiny chudoby a milosrdenství*. Praha: Argo.
- GERSTLE, Gary (2001): *American Crucible: Race and Nation in the Twentieth Century*. Princeton, N. J.: Princeton University Press.
- GHEORGHE, Nicolae (1991): Roma-Gypsy Ethnicity in Eastern Europe. *Social Research*, 58: 4, 829–844.
- GIBSON, James William (1994): *Warrior Dreams: Violence and Manhood in Post-Vietnam America*. New York: Hill & Wang Publishers.
- GILBERT, Alan (1998): *The Latin American City*. New York: Monthly Review Press.
- GILBERT, Jeremy (2013): What Kind of Thing Is Neoliberalism? *New Formations*, 80–81, 7–22.
- GLASSER, Irene a BRIDGMAN, Rae (1999): *Braving the Street: The Anthropology of Homelessness*. New York: Berghahn Books.
- GOFFMAN, Erving (1969): *Where the Action Is: Three essays*. London: The Penguin Press.
- GOFFMAN, Erving (1963): *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. New York: Simon & Schuster.
- GOFFMAN, Erving (2003): *Stigma*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- GORDON, Colin (1991): *Governmental Rationality: An Introduction*. In: Burchell, Graham; Gordon, Colin a Miller, Peter (eds.). *The Foucault Effect: Studies in Governmentality*. Chicago: The University of Chicago Press, 1–51.
- GOTHAM, Kevin Fox; SHEFNER, Jon a BRUMLEY Krista (2001): *Abstract Space, Social Space, and the Redevelopment of Public Housing*. In: Gotham, Kevin Fox (ed.). *Critical Perspectives on Urban Redevelopment*. New Orleans: Tulane University, 313–336.
- GOTTFREDSON, Michael a HIRSCHI, Travis (1990): *A General Theory of Crime*. Stanford: Stanford University Press.

- GOTTREICH, Emily (2006): *The Mellah of Marrakesh: Jewish and Muslim Space in Morocco's Red City*. Bloomington: Indiana University Press.
- GRAMSCI, Antonio (2006) [1948]: *State and Civil Society [Quaderni del carcere]*. In: Sharma, Aradhana a Gupta, Akhil (eds.). *The Anthropology of the State: A Reader*. Malden: Blackwell, 71–85.
- GREENBERG, Cheryl Lynn (1991): *Or Does It Explode? Black Harlem in the Great Depression*. New York: Oxford University Press.
- GRIFFITHS, Mark D. (1994): *The Role of Cognitive Bias and Skill in Fruit Machine Gambling*. *British Journal of Psychology*, 85: 3, 351–369.
- GULBRIUM, Jaber F. a HOLSTEIN, James A. (2001): *Troubled Identities in Postmodern World*. New York: Oxford University Press.
- HABERMAS, Jürgen (1996) [1992]: *Between Facts and Norms [Faktizität und Geltung]*. Cambridge: MIT Press.
- HABERMAS, Jürgen (2000a) [1973]: *Problémy legitimacy v pozdním kapitalismu [Legitimationsprobleme im Spätkapitalismus]*. Praha: Filosofia.
- HABERMAS, Jürgen (2000b) [1962]: *Strukturální přeměna veřejnosti [Strukturwandel der Öffentlichkeit]*. Praha: Filosofia.
- HABERMAS, Jürgen (2002) [1996]: *Tři normativní modely demokracie [Drei normative Modelle der Demokratie]*. In: Shapiro, Ian a Habermas, Jürgen (eds.). *Teorie demokracie dnes*. Praha: Filosofia, 79–95.
- HAGAN, John (2010): *Who Are the Criminals: The Politics of Crime Policy from the Age of Roosevelt to the Age of Reagan*. Princeton a Oxford: Princeton University Press.
- HAJSKÁ, Markéta a PODUŠKA, Ondřej (2006): *Práce na černo jako forma adaptace na sociální vyloučení*. In: Hirt, Tomáš a Jakoubek, Marek (eds.). „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň: Aleš Čeněk, 136–155.
- HALÁSZ, K. (2007): *The Situation of Roma in Europe*. ENAR Shadow Report 2007. Přístupné na <<http://www.romadecade.org/files/downloads/General%20Resources/The%20situation%20of%20Roma%20in%20Europe%202007.pdf>>, stáhnuto 15. 9. 2013.
- HALBWACHS, Maurice (2009): *Kolektivní paměť*. Sociologické nakladatelství.
- HALL, Stuart (2011): *The Neoliberal Revolution*. *Soundings*, 48: 1, 9–28.
- HANE, Mikiso (1982): *Peasants, Rebels, and Outcastes: The Underside of Modern Japan*. New York: Pantheon.
- HANNERZ, Ulf (1969): *Soulside: Inquiries into Ghetto Culture and Community*. New York: Columbia University Press.
- HARTOG, Joop a ZORLU, Aslan (2009): *Ethnic Segregation in the Netherlands: An Analysis at Neighborhood Level*. *International Journal of Manpower*, 30: 1–2, 15–25.
- HARVEY, David (1989): *From Managerialism to Entrepreneurialism: the Transformation in Urban Governance in Late Capitalism*. *Geografiska Annaler. Series B. Human Geography*, 71: 1, 3–17.

- HARVEY, David (1996): *Justice, Nature and the Geography of Difference*. Oxford: Blackwell Publishers.
- HARVEY, David (2006): *Spaces of Global Capitalism*. London: Verso.
- HARVEY, David (1996): *Justice, Nature and the Geography of Difference*. Oxford: Blackwell Publishers.
- HARVEY, David (2007): Neoliberalism as Creative Destruction. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 610: 1, 21–44.
- HAYEK, Friedrich A. von [1973] (1998): *Právo, zákonodárství a svoboda* [Law, Legislation and Liberty]. Praha: Academia.
- HAYNES, Bruce a HUTCHISON, Ray (eds.) (2008): *The Ghetto: Origins, History, Discourse*. *City & Community*, 7: 4, 347–398.
- HAYWARD, Keith a MORRISON, Wayne (2009): *Theoretical Criminology. A Starting Point*. In: Hale, Chris et al. (ed.). *Criminology*. Second Edition, Oxford: Oxford University Press, 73–102.
- HEJNAL, Ondřej (2012a): Antropologův den mezi „klienty represe“: Zúčastněné pozorování bezdomovců ve středně velkém městě. *AntropoWebzin*, 8: 3, 141–52.
- HEJNAL, Ondřej (2012b): Nacionalismus, multikulturalismus, sociální vyloučení a „sociálně nepřizpůsobiví“: Analýza dominantního politického diskursu v České republice (2006–2011). *AntropoWebzin*, 8: 2, 47–66.
- HEJNAL, Ondřej (2013a): Anachorický bezdomovec: Purifikace a transgrese veřejného prostoru. *Český lid*, 100: 4, 449–467.
- HEJNAL, Ondřej (2013b): Hilton jako „fekální dvůr“: Socioprostorové aspekty bezdomovectví. *Sociologický časopis*, 49: 2, 241–267.
- HEJNAL, Ondřej (2013c): „Já si je najdu, ty vole. Dyť máme furt stejný místa“: Místa bezdomovců ve veřejném prostoru. *Lidé města*, 15: 3, 419–441.
- HEJNAL, Ondřej a LUPTÁK, Lubomír (2013a): (De)sekuritizácia bezdomovectva v postsocialistickom urbánnom laboratóriu. In: *Bezpečnostné fórum 2013. Zborník vedeckých prác*. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 478–488.
- HEJNAL, Ondřej a LUPTÁK, Lubomír (2013b): Využitie CAQDAS pri výskume sekuritizácie a desekuritizácie. In: *Bezpečnostné fórum 2013. Zborník vedeckých prác*. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 232–239.
- HERSCHBERG, Theodore et al. (1981): *Philadelphia: Work, Space, Family, and Group Experience in the Nineteenth Century*. New York: Oxford University Press.
- HEŽOVÁ, Magda et al. (2010): *Sčítání bezdomovců ve městě Brně*. Tisková zpráva o výstupech projektu. Brno: Magistrát města Brna, Odbor sociální péče.
- HILGERS, Mathieu (2010): The Three Anthropological Approaches to Neoliberalism. *International Social Science Journal*, 61: 202, 351–364.
- HILGERS, Mathieu (2012): The Historicity of the Neoliberal State. *Social anthropology/Anthropologie Sociale*, 20: 1, 80–94.

- HILGERS, Mathieu (2013): *Embodying Neoliberalism: Thoughts and responses to Critics*. *Social Anthropology/Anthropologie Sociale*, 21: 1, 75–89.
- HIRSCH, Arnold (1998): *Making the Second Ghetto: Race and Housing in Chicago 1940–1970*. Chicago: University of Chicago Press.
- HIRT, Sonia; SELLAR, Christian a YOUNG, Craig (2013): *Neoliberal Doctrine meets the Eastern Bloc: Resistance, Appropriation and Purification in Post-Socialist Spaces*. *Europe-Asia Studies*, 7: 65, 1243–1254.
- HIRT, Tomáš a JAKOUBEK, Marek (eds.) (2006): *Romové v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Aleš Čeněk.
- HOBBS, Thomas (1941) [1651]: *Leviathan neboli o podstatě, zřízení a moci státu církevního a občanského [Leviathan]*. Praha: Melantrich.
- HOLPUCH, Petr (2011): *Bezdomovectví jako přístup k životu*. *Biograf*, 7: 54, 3–29.
- HOMOLÁČ, Jiří (2006): *Diskurs o migraci Romů na příkladu internetových diskusí (Discourse on the Migration of Roma – The Example of Internet Discussion)*. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 42: 2: 329–351.
- HOSPERS, John (1974): *What Libertarianism Is*. In: Machan, Tibor R. (ed.). *The Libertarian Alternative*. Chicago: Nelson-Hall, 3–20.
- HÖRSCHELMANN, Katrin a STENNING, Alison (2000): *Ethnographies of postsocialist change*. *Progress in Human Geography*, 32: 3, 339–361.
- HRADECKÝ, Ilja a kol. (2007): *Definice a typologie bezdomovství. Zpráva o realizaci aktivity č. 1 projektu Strategie inkluze bezdomovců v ČR*. Praha: Naděje o. s.
- HRUBEC, Miloslav (2011): *Navrženou demolicí domu kultury považují za vandalismus*. *Mladá fronta Dnes*, 19. 2. 2011.
- HRUŠKA, Lubor et al. (2012): *Studie o stavu bezdomovectví v Ostravě*. Ostrava: Proces.
- HUGHES, Langston (1957): *Simple Stakes a Claim*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- HURLEY, Susan (2001): *Luck and Equality*. *Proceedings of Aristotelian Society*, 75: 1, 51–72.
- CHAMBLISS, William J. (1988): *On the Take: From Petty Crooks to Presidents (2nd Edition)*. Indianapolis: Indiana University Press.
- CHARMAZ, Kathy (2006): *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide through Qualitative Analysis*. Sage Publications Ltd.
- CHARMAZ, Kathy (2008): *Constructionism and the Grounded Theory Method*. In: Holstein, James A. a Gubrium, Jaber F. (eds.). *Handbook of Constructionist Research*. New York: The Guilford Press, 397–412.
- JÁRA, Martin (ed.) (2006): *Sociální diskriminace pod lupou: Metodika identifikace diskriminačního jednání a doprovodných negativních jevů v bydlení a zaměstnávání*. Praha: Otevřená společnost.
- CHEJLAVOVÁ, Kateřina (2001): *Městské lázně jsou prázdné, firma stále mluví o investici*. *Plzeňský deník*, 5. 6. 2001.
- IHNED.cz (2013): *Kdo ovládá herní automaty v Česku? Většinou jsou to miliónáři z Moravy*. *Hospodářské noviny*. Přístupné na <<http://zpravy.ihned.cz/>

- cesko/c1-59883140-kdo-ovlada-herni-automaty-v-cesku-vetsinou-jsou-to-milionari-z-moravy/>, stáhnuto: 7. 10. 2013.
- INDERGAARD, Michael (2001): Innovation, Speculation, and Urban Development: The New Media Market Brokers of New York City. In: Gotham, Kevin Fox (ed.). *Critical Perspectives on Urban Redevelopment*. New Orleans: Tulane University, 107–146.
- JANEBOVÁ, Radka (2012): O atmosféře strachu v sociální práci. Přístupné na <<http://www.socialnisluzby.org/nazory/files/4b19540919501d2cf9573579450f4636-11.html>>, stáhnuto: 7. 4. 2013.
- JARGOWSKY, Paul A. (1997): *Poverty and Place: Ghettos, Barrios, and the American City*. New York: Russell Sage Foundation.
- JÄGER, Siegfried (2001): Discourse and Knowledge: Theoretical and Methodological Aspects of a Critical Discourse and Dispositive Analysis. In: Wodak, Ruth a Meyer, Michael (eds.). *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage Publications, 32–62.
- JESSOP, Bob (2010): Construing Another Foucault Effect: Foucault on States and Statecraft. In: Bröckling, Ulrich; Krasmann, Susanne a Lemke, Thomas (eds.). *Governmentality: Current Issues and Future Challenges*, New York: Routledge, 56–73.
- JEWKES, Yvonne (2004): *Media and Crime: A Critical Introduction*. London: Sage Publications Ltd.
- JOHNSON, James Weldon (1981): *Black Manhattan*. New York: Da Capo.
- JOHNSON, Paul (1987): *A History of the Jews*. New York: Harper Perennial.
- KALVODA, Josef (1991): The Gypsies of Czechoslovakia. In: Crowe, David a Kosti, John (eds.). *The Gypsies of Eastern Europe*. New York: M. E. Sharpe, 93–115.
- KARABEC, Zdeněk a VLACH, Jiří et al. (2011): Criminal Justice System in the Czech Republic. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Přístupné na <http://www.ok.cz/iksp/docs/386.pdf>>, stáhnuto: 27. 11. 2013.
- KELLER, Jan (2002): *Politika s ručením omezeným. Proměny moci na prahu 21. století*. Praha: Zenith.
- KELLER, Jan (2005): *Soumrak sociálního státu*. Praha: SLON.
- KELLER, Jan (2007): *Teorie modernizace*. Praha: SLON.
- KELLER, Jan (2010): *Tři sociální světy. Sociální struktura postindustriální společnosti*. Praha: SLON.
- KELLER, Jan (2012): *Nová sociální rizika a proč se jim nevyhneme*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- KENNEDY, Robert F. (1963): Statement by Attorney General Robert F. to the Permanent Subcommittee on Investigations of the Senate Government Operations Committee. Department of Justice USA. Přístupné na <<http://www.justice.gov/ag/rfkspeeches/1963/09-25-1963.pdf>>, stáhnuto: 27. 9. 2013.
- KERNER COMMISSION (1989): *The Kerner Report: The 1968 Report of the National Advisory Commission on Civil Disorders*. New York: Pantheon.

- KIDECKEL, David (2002): The Unmaking of an East-Central European Working Class. In: Hann, Chris M. (ed.). *Postsocialism: Ideals, Ideologies, and Practices in Eurasia*. London: Routledge, 114–132.
- KINGFISHER, Catherine a MASKOVSKY, Jeff. (2008): Introduction: The Limits of Neoliberalism. *Critique of Anthropology*, 28: 2, 115–26.
- KLÍČOVÁ, Kateřina (2004): Podmínky bydlení příslušníků romské komunity jako marginalizované sociální skupiny a residenční segregace. In: Šimíková, Ivana a Vašečka, Imrich (eds.). *Mechanismy sociálního vyčleňování romských komunit na lokální úrovni a nástroje intergrace*. Brno: Barrister & Principal, 95–131.
- KMENTA, Jaroslav (2011): *Superguru Bárta: Všehochopní*. Praha: JKm – Jaroslav Kmenta.
- KOVÁCS, Zoltán (1999): Cities from state-socialism to global capitalism: an introduction. *GeoJournal*, 49: 1, 1–6.
- KOWARICK, Lúcio (2009): *Viver em risco. Sobre a vulnerabilidade socioeconômica e civil*. São Paulo: Editora 34.
- KRČÁL, Petr (2012): Vztah instituce trestu a legitimacy: Od divadla krutosti k neo-liberální revoluci. *Acta FF*, 2012: 3, 39–58.
- KRČMÁŘ, Luděk (2000): *Plzeň na přelomu věků*. Plzeň: NAVA.
- KRIPPENDORFF, Klaus H. (2004): *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- KUCKARTZ, Anne M. a SHARP, Michael J. (2011): Responsibility: A Key Category for Understanding the Discourse on the Financial Crisis—Analyzing the KWALON Data Set with MAXQDA 10. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 12: 1, Art. 22.
- KUPKA, Petr (2013): Ženy mafiánů. *Business Woman* (1/2013), 19–22.
- LADÁNYI, János (2001): The Hungarian Neoliberal State, Ethnic Classification, and the Creation of a Roma Underclass. In: Emigh, Rebecca a Szélényi, Iván (eds.). *Poverty, Ethnicity, and Gender in Eastern Europe During the Market Transition*. Westport: Praeger, 67–82.
- LADÁNYI, Janos a SZELÉNYI, Ivan (2006): *Patterns of Exclusion: Constructing Gypsy Ethnicity and the Making of an Underclass in Transitional Societies of Europe*. New York: Columbia University Press.
- LAMPE, Klaus von (1967): Task Force on Organized Crime. In: *Definitions of Organized Crime* (collected by Klaus von Lampe). Přístupné na <<http://www.organized-crime.de/organizedcrimedefinitions.htm/>>, stáhnuto: 21. 10. 2013.
- LANDESCO, John (1929): *Organized Crime in Chicago*. Chicago: University of Chicago Press.
- LANE, Jeremy F. (2007): *Bourdieu's Politics: Problems and Possibilities*. London: Taylor & Francis.
- LAPEYRONNIE, Didier (2007): *Ghetto urbain. Ségrégation, violence, pauvreté en France aujourd'hui*. Paris: Robert Laffont.

- LAWRENCE, Denise L. a LOW, Setha M. (1990): *The Built Environment and Spatial Form*. *Annual Review of Anthropology*, 19, 453–505.
- LE COUR GRANDMAISON, Oliver; LHUILIER, Gilles a VALLUY, Jérôme (eds.) (2007): *Le Retour des camps: Sangatte, Lampedusa, Guantanamo*. Paris: Autrement.
- LEE, Murray a FARRALL, Stephen (2008): *Fear of Crime: Critical Voices in an Age of Anxiety*. Oxon: Routledge.
- LEFEBVRE, Henri (1991): *The Production of Space*. Oxford: Blackwell.
- LEPOUTRE, David (1997): *Coeur de banlieue. Codes, rites et langages*. Paris: Odile Jacob.
- LESCHTINA, Jiří (2012): *Dobyvatelé černého zlata*. *Hospodářské noviny*. Přístupné na <<http://dialog.ihned.cz/c1-57139680-dobyvatele-cerneho-zlata/>>, stáhnuto: 21. 11. 2013.
- LEVINE, Martin P. (1979): *Gay Ghetto*. *Journal of Homosexuality*, 4: 4, 363–377.
- LIEBERSON, Stanley (1980): *A Piece of the Pie: Blacks and White Immigrants since 1880*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- LIND, Rebecca A. a DANOWSKI, James A. (1999): *The Representation of the Homeless in U.S. Electronic Media: A Computational Linguistic Analysis*. In: Min, Eung-jun (ed.). *Reading the Homeless: The Media's Image of Homeless Culture*. Westport: Praeger Publishers, 109–120.
- LIU, Morgan Y. (2003): *Detours from Utopia on the Silk Road: Ethical Dilemmas of Neoliberal Triumphalism*. *Central Eurasian Studies Review*, 2: 2, 2–10.
- LLOYD, Richard a CLARK, Terry Nichols (2001): *The City as an Entertainment Machine*. In: Gotham, Kevin Fox (ed.). *Critical Perspectives on Urban Redevelopment*. New Orleans: Tulane University, 357–378.
- LOCKE, John (1965) [1690]: *Dvě pojednání o vládě [Two Treatises of Government]*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd.
- LOGAN, John R. a MOLOTCH, Harvey L. (1987): *Urban Fortunes: The Political Economy of Place*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- LONGO, Francesca (2010): *Discoursing Organized Crime: Towards a Two-Level Analysis*. In: Allum, Felia; Longo, Francesca; Irrera, Daniela a Kostakos, Panos A. (eds.). *Defining and Defying Organized Crime: Discourse, Perceptions and Reality*. Oxon and New York: Routledge, 15–28.
- Low, Setha (2012): *A Multi-Disciplinary Framework for the Study of Private Housing Schemes: Integrating Anthropological, Psychological and Political Levels of Theory and Analysis*. *GeoJournal*, 77: 2, 185–201.
- Low, Setha M. (2001): *The Edge and the Center: Gated Communities and the Discourse of Urban Fear*. *American Anthropologist*, 103: 1, 45–58.
- Low, Setha (2004): *Behind the Gates: Life, Security, and the Pursuit of Happiness in Fortress America*. New York: Routledge.
- LUBOVE, Roy (1963): *The Progressives and the Slums: Tenement House Reform in New York City, 1890–1917*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.

- LUPTÁK, Lubomír (2011): *Bezpečnostný diskurs v SR: Lokalizácie ne(o)liberálneho vladnutia v postsovietskom Barbaricu*. Plzeň: Západočeská univerzita. (Nepublikovaná disertačná práca)
- LYON-CALLO, Vincent (2000): *Medicalizing Homelessness: The Production of Self-Blame and Self-Governing within HomelessShelters*. *Medical Anthropology Quarterly*, 14: 3, 328–345.
- MARCUSE, Herbert (1991) [1964]: *Jednorozmerný človek [One-Dimensional Man]*. Praha: Naše vojsko.
- MARCUSE, Peter (1988): *Neutralizing Homelessness*. *Socialist Review*, 88: 1, 69–97.
- MAREŠ, Petr (2003): *Romové: sociální exkluze a inkluze*. *Sociální práce*, 4: 65–75.
- MAREŠ, Petr a SIROVÁTKA, Tomáš (2008): *Sociální vyloučení (exkluze) a sociální začleňování (inkluze) – koncepty, diskurs, agenda*. *Sociologický časopis*, 44: 2, 271–94.
- MARINARO, Isabella Clough (2009): *Between Surveillance and Exile: Biopolitics and the Roma in Italy*. *Bulletin of Italian Politics*, 1: 2, 265–287.
- MARKS, Carol (1989): *Farewell—We’re Good and Gone: The Great Black Migration*. Bloomington: Indiana University Press.
- MARQUES, Eduardo a TORRES, Haroldo (2005): *São Paulo. segregação, pobreza e desigualdades sociais*. São Paulo: Editora do Senac.
- MARSH, Ian et al. (2011): *Crime and Criminal Justice*, Oxon: Routledge.
- MARTINOVSKÝ a kol. (2004): *Dějiny Plzně v datech*. Plzeň: Nakladatelství Lidové noviny.
- MARVASTI, Amir B. (2003): *Being Homeless. Textual and Narrative Constructions*. Lanham: Lexington Books.
- MARX, Karl (1982) [1867]: *Capital: A Critique of Political Economy, Volume 1 [Das Kapital, Kritik der politischen Ökonomie]*. London: Penguin Books.
- MARX, Karl a ENGELS, Friedrich (1998) [1845]: *The German Ideology: Including Theses on Feuerbach and Introduction to The Critique of Political Economy [German: Die Deutsche Ideologie]*. New York: Prometheus Books.
- MARX, Karl (2011) [1859]: *On the Materialist Conception of History [Auf der materialistische Geschichtsauffassung]*. In: Ball, Terence; Dagger, Richard (eds.). *Ideals and Ideologies: A Reader*. Boston: Longman, 213–214.
- MASSEY, Douglas a DENTON, Nancy (1993): *American Apartheid: Segregation and the Making of the Underclass*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- MATHIEU, Arline (1993): *The Medicalization of Homelessness and the Theater of Repression*. *Medical Anthropology Quarterly*, 7: 2, 170–184.
- MILL, John Stuart (1974) [1863]: *Utilitarianism; On liberty; Essay on Bentham*. New York: Meridian Book.
- MILL, John Stuart (1992) [1859]: *On Liberty and Utilitarianism*. London: David Campbell Publishers.
- MILL, John Stuart (2004) [1848]: *Principles of Political Economy*. Indianapolis: Hackett Publishing Company.

- MILLER, Walter B. (1958): Lower Class Culture as a Generating Milieu of Gang Delinquency. *Journal of Social Issues*, 14: 3, 5–9.
- MILLER, Z. L. (1992): Pluralism, Chicago School Style: Louis Wirth, the Ghetto, the City, and Integration. *Journal of Urban History*, 18: 3, 251–279.
- MILLS, Charles W. (2008): Sociologická imaginace. Praha: SLON.
- MIN, Eungjun (1999): Introduction. In: Min, Eungjun (ed.). *Reading the Homeless: The Media's Image of Homeless Culture*. Westport: Praeger Publishers, ix–xiii.
- MITCHELL, Don (1998): Anti-Homeless Laws and Public Space: II. Further Constitutional Issues. *Urban Geography*, 19: 2, 98–104.
- MITCHELL, Don (2001): The Annihilation of Space by Law: The Roots and Implications of Anti-Homeless Laws in the United States. In: Blomley, Nicholas K.; Delaney, David a Ford, Richard T. (eds.). *The Legal Geographies Reader: Law, Power, and Space*. New York: Wiley-Blackwell, 6–18.
- MITCHELL, Don (2003): *The Right to the City: Social Justice and the Fight for Public Space*. New York: The Guilford Press.
- MITCHELL, Don a STAEBELI, Lynn A. (2006): Clean and Safe? Property Redevelopment, Public Space, and Homelessness in Downtown San Diego. In: Low, Setha M. a Smith Neil (eds.). *The Politics of Public Space*. New York: Routledge, 143–175.
- MOLOTCH, Harvey a LOGAN, John (1987): *Urban Fortunes: The Political Economy of Place*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Monitorování bezdomovců Ostrava (2007). Ostrava: Odbor sociálních věcí a zdravotnictví.
- MOORE, William Howard (1974): *The Kefauver Committee and the Politics of Crime, 1950–1952*. Columbia: University of Missouri Press.
- MUCCHIELLI, Laurent a LE GOAZIOU, Véronique (2007): *Quand les banlieues brûlent. Retour sur les émeutes de novembre 2005*. Paris: La Découverte.
- MUNN, Michael (1996): *The Hollywood Connection: The True Story of Organized Crime in Hollywood*. London: Robson Books.
- MURRAY, Stephen O. (1979): The Institutional Elaboration of a Quasi-Ethnic Community. *International Review of Modern Sociology*, 9: 165–177.
- MUSIL, Jiří (2003): Proměny urbánní sociologie ve Spojených státech a Evropě 1950–2000. *Sociologický časopis*, 39: 2, 137–167.
- MUSTERD, Sako (2005): Social and Ethnic Segregation in Europe: Levels, Causes, and Effects. *Journal of Urban Affairs*, 27: 3, 331–348.
- MUSTERD, Sako a KEMPEN, Ronald van (2009): Segregation and Housing of Minority Ethnic Groups in Western European Cities. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 100: 4, 559–566.
- MUSTERD, Sako; MURIE, Alan a KESTELOOT, Christian (eds.) (2006): *Neighbourhoods of Poverty: Urban Social Exclusion and Integration in Europe*. London: Palgrave.
- MV ČR (2011): Koncepce boje proti organizovanému zločinu na období let 2011–2014. Přístupné na <<http://www.mvcr.cz/clanek/vlada-schvalila-novou-koncepci-boje-proti-organizovanemu-zlocinu.aspx>>, stáhnuto: 27. 10. 2013.

- MZV ČR (2004): Vnímání problematiky bezpečnostní politiky českou veřejností – Sociologický výzkum. Přístupné na <http://www.mzv.cz/file/16628/Vnimani_problematiky_bezpecnostni_politiky.doc/>, stáhnuto: 23. 10. 2013.
- National Security Archive Electronic Briefing Book No. 2. (1996): The Contras, Cocaine, and Covert Operations. Přístupné na <<http://www2.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB2/nsaebb2.htm/>>, stáhnuto: 25. 10. 2013.
- NADESAN, Majia Holmer (2008): Governmentality, Biopower, and Everyday Life. New York: Routledge.
- NAVRÁTIL, Pavel (2006): Posouzení v sociálně-historickém kontextu. In: Smutek, Martin a Kappl, Miroslav (eds.). Proměny klienta služeb sociální práce. Hradec Králové: Gaudeamus, 453–459.
- NAVRÁTIL, Petr (ed.) (2003): Romové v české společnosti. Praha: Portál.
- NAXERA, Vladimír (2012): Korupce a postkomunismus. Středoevropské politické studie, XIV.
- NEDBÁLKOVÁ, Kateřina (2012): Tak daleko, tak blízko: Dělnická třída v České republice. Sociální studia, 3, 85–100.
- NEARY, Ian (2003): Burakumin at the End of History. Social Research, 70: 1, 269–294.
- NEDVĚD, Jaroslav (2000): Z bývalých městských lázní možná časem bude tržnice. Mladá fronta Dnes, 12. 5. 2000.
- NEDVĚD, Jaroslav (2010): Vzhled města má ochránit soutěž. Mladá fronta Dnes, 24. 3. 2010.
- NEDVĚD, Jaroslav (2012): Mizí kus Plzně. Začíná další sporná proměna. Mladá fronta Dnes, 7. 4. 2012.
- NEKORJAK, Michal; SOURALOVÁ, Adéla a VOMASTKOVÁ, Klára (2011): Uváznutí v marginalitě: vzdělávací trh, „romské školy“ a reprodukce sociálně prostorových nerovností. Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 47: 4, 657–680.
- NEOCLEOUS, Mark (2011): Security as Pacification. In: Neocleous, Mark a Rigakos, George S. (eds.). Anti-Security. Ottawa: Red Quill Books, 23–56.
- NELLI, Humbert S. (1970): Italians in Chicago: A Study in Ethnic Mobility. New York: Oxford University Press.
- NOVOTNÝ, Jan (2010): Architekti navrhnu okolí plzeňského Inwestu. Mladá fronta Dnes, 7. 6. 2010.
- NEWARK, Tim (2008): Mafie táhne do války: Tajný pakt Spojenců s podsvětím. Praha: Knižní klub.
- NOIRIEL, Gérard (1988): Le Creuset français. Paris: Seuil.
- NOZICK, Robert (1999) [1974]: Anarchy, State, and Utopia. Oxford: Blackwell.
- Observatoire des Zones Urbaines Sensibles (2005): Rapport 2005. Paris: Délégation interministérielle à la ville.
- ODS (1992): Volební program ODS pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 1992. Přístupné na <<https://www.ods.cz/volby/programy/1992.php>>, stáhnuto: 27. 7. 2012.

- ODS (1994): Volební program ODS pro komunální volby v roce 1994. Přístupné na <<https://www.ods.cz/volby/programy/1994.php>>, stáhnuto: 27. 7. 2012.
- ODS (1996): Volební program ODS pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 1996. Přístupné na <<https://www.ods.cz/volby/programy/1996.php>>, stáhnuto: 27. 7. 2012.
- ODS (1998a): Volební program ODS pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 1998. Přístupné na <<https://www.ods.cz/volby/programy/1998.php>>, stáhnuto: 27. 7. 2012.
- ODS (1998b): Volební program ODS pro volby do senátních a komunálních voleb v roce 1998. Přístupné na <<https://www.ods.cz/volby/programy/1998s.php>>, stáhnuto 27. 7. 2012.
- ODS (2002): Volební program ODS pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 2002. Přístupné na <<https://www.ods.cz/volby/programy/2002.php>>, stáhnuto: 27. 7. 2012.
- ODS (2006): Volební program ODS pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 2006. Přístupné na <<https://www.ods.cz/volby/weby/2006/program.php>>, stáhnuto: 27. 7. 2012.
- ODS (2010): Volební program ODS pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010. Přístupné na <<http://www.ods.cz/volby2010/programove-dokumenty.html>>, stáhnuto: 27. 7. 2012.
- OKELY, Judith (1994): Thinking through Fieldwork. In: Bryman, Alan a Burgess, Bob (eds.). *Analyzing Qualitative Data*. London: Routledge, 18–34.
- OMELKOVÁ, Lenka (2005): Sčítání bezdomovců v Praze v roce 2004. *Demografie*, 47: 136–142.
- OSOFSKY, Gilbert (1971): *Harlem: The Making of a Ghetto—Negro New York, 1890–1930*. New York: Harper & Row.
- ORWELL, George (2009): 1984. Praha: Levné knihy KMA.
- OUŘEDNÍČEK, Martin a TEMELOVÁ, Jana (2009): Twenty Years After Socialism: the Transformation of Prague's Inner Structure. In: *Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Sociologia* 54: 1, 9–30.
- PAOLI, Letizia a FIJNAUT, Cyrillus (2006): Organised Crime and Its Control Policies in Europe. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 14: 3, 307–327.
- PATTERSON, Orlando (1998): Broken Bloodlines. In: *Rituals of Blood: Consequences of Slavery in Two American Centuries*. New York: Basic/Civitas Books.
- PEACH, Ceri (2009): Slippery Segregation: Discovering or Manufacturing Ghettos? *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 35: 1381–1395.
- PERLMAN, Janice (1976): *The Myth of Marginality: Urban Poverty and Politics in Rio de Janeiro*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- PERTL, Jan (1999): Správce začne rozprodávat Inwest Shop. *Plzeňský deník*, 20. 10. 1999.
- PÉTONNET, Colette (1982): *Espaces habités. Ethnologie des banlieues*. Paris: Galilée.

- PHILPOTT, Thomas Lee (1978): *The Slum and the Ghetto: Neighborhood Deterioration and Middle-Class Reform, Chicago, 1880–1930*. New York: Oxford University Press.
- PICKLES, John (2010): *The Spirit of Post-Socialism: Common Spaces and the Production of Diversity*. *European Urban and Regional Studies*, 17: 2, 127–140.
- PINÇON, Monique a PINÇON, Michel (2007): *Les Ghettos du gotha. Comment la bourgeoisie défend ses espaces*. Paris: Seuil.
- PODUŠKA, Ondřej a HAJSKÁ, Markéta (2006): *Práce na černo jako forma adaptace na sociální vyloučení*. In: Hirt, Tomáš a Jakoubek, Marek (eds.). *Romové v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 136–155.
- POKORNÁ, Radmila (2012): *Šlo o život, řekl soudu znalec o mačetovém útoku v Novém Boru*. *Českolipský deník*. Přístupné na <<http://ceskolipsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/slo-o-zivot-rekl-soudu-znalec-o-macetovem-utoku-v-novem-boru-20121109.html>>, stáhnuto: 25. 10. 2013.
- PORTES, Alejandro a STEPICK, Alex (1993): *City on the Edge: The Transformation of Miami*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- POTTER, Gary (2003): *Sui Genesis Micro Social Structures: The Heuristic Example of Poker*. *Canadian Journal of Sociology*, 28: 2, 171–202.
- POWER, Gerald (1999): *Media Image and the Culture of Homelessness: Possibilities for Identification*. In: Min, Eungjun (ed.). *Reading the Homeless: The Media's Image of Homeless Culture*. Westport: Praeger Publishers, 65–83.
- PRYKE, Michael (2000): *City Rhythms: Neo-Liberalism and the Developing World*. In: Allen, John; Massey, Doreen a Pryke, Michael. *Unsettling Cities: Movement/Settlement*. London: Routledge, 239–268.
- RADOSTNÝ, Lukáš a RŮŽIČKA, Michal (2006): *Terénní výzkum v hyperrealitě. Poznámky k mediální konstrukci sociálně vyloučené lokality*. In: Hirt, Tomáš a Jakoubek, Marek (eds.). *Romové v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 201–229.
- RAWLS, John (2005) [1971]: *A Theory of Justice*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press.
- rep. (1999): *Ovlivnil předseda soudu konkurs Inwest-Shopu?* *Plzeňský deník*, 10. 4. 1999.
- rep. (1998): *Radní nevědí, jestli by chtěli lázně získat zpátky, i kdyby byly zadarmo*. *Plzeňský deník*, 19. 9. 1998.
- REUTER, Peter (1985): *Disorganized Crime: Illegal Markets and Mafia*. Cambridge: MIT Press.
- REVENGA, Ana; RINGOLD, Dena a TRACY, William M. (2002): *Poverty and Ethnicity: A Cross-Country Study of Roma Poverty in Central Europe*. Washington, D. C.: The World Bank.
- RIGAKOS, George S. (2011): *„To Extend the Scope of Productive Labour“: Pacification as a Police Project*. In: Neocleous, Mark a Rigakos, George S. (eds.). *Anti-Security*. Ottawa: Red Quill Books, 57–84.

- RINGOLD, Dena (2000): *Roma and the Transition in Central and Eastern Europe: Trends and Challenges*. Washington: The World Bank.
- ROMADECADÉ (2013): „Decade of Roma Inclusion 2005–2015.“ Přístupné na <<http://www.romadecade.org/home>>, stáhnuto 15. 9. 2013.
- ROSE, Nikolas (2006) [1996]: *Governing „Advanced“ Liberal Democracies*. In: Sharma, Aradhana a Gupta, Akhil (eds.). *The Anthropology of the State: A Reader*. Malden: Blackwell, 144–162.
- ROTHBARD, Murray N. (1978): *For a New Liberty: The Libertarian Manifesto*. New York: Collier Books.
- ROUSSEAU, Jean Jacques (2002) [1762]: *O společenské smlouvě neboli o zásadách státního práva [Du contrat social ou principes du droit politique]*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- ROZELIER, Muriel (2007): *Naplouse Palestine. Chroniques du ghetto*. Paris: Presses de la Renaissance.
- RUDDICK, Susan M. (1996): *Young and Homeless in Hollywood. Mapping Social Identities*. New York: Routledge.
- RŮŽIČKA, Michal (2006): *Geografie sociální exkluze*. *Sociální studia*, 2, 117–132.
- RŮŽIČKA, Michal (2010): *Urbanizace chudoby a etnicity v socialistickém a (post) socialistickém městě*. In: Vacková, Barbora et al. *Československé město včera a dnes: každodennost, reprezentace, výzkum*. Červený Kostelec: Pavel Mervart/Brno: Masarykova univerzita, 137–158.
- RŮŽIČKA, Michal (2011): *Časoprostorové a infrastrukturní aspekty procesu sociální exkluze*. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 47: 2, 273–295.
- RŮŽIČKA, Michal (2011): *Sociální reprodukce bezdomovectví a meze liberálního individualizmu*. *Biograf*, 54, 55–62.
- RŮŽIČKA, Michal (2012a): *Continuity or Rupture? Roma/Gypsy Communities in Rural and Urban Environments under Post-Socialism*. *Journal of Rural Studies*, 28: 2, 81–88.
- RŮŽIČKA, Michal (2012b): *Wacquant v „romském ghettu“: Poznámky k procesu ghettoizace v českých městech*. In: Temelová, Jana et al. (ed.). *Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života*. Plzeň: Aleš Čeněk, 20–45.
- RŮŽIČKA, Michal a STANOVÁ, Magda (2013): *Oddělit a spojit: architektura sociálních nerovností v Benátské republice*. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 49: 5, 703–727.
- RYAN, Gary W. a BERNARD, H. Russel (2003): *Techniques to Identify Themes*. *Field Methods*, 15: 1, 85–109.
- SABOURET, Jean-François (1983): *L'Autre Japon. les Burakumin*. Paris: Éditions Maspéro.
- SAL 2 (2012): *Od historie po současnost*. *Plzeňský deník*, 6. 8. 2012: 11.
- SAMPSON, Robert J. a LAURITSEN, Janet L. (1997): *Racial and Ethnic Disparities in Crime and Criminal Justice in the United States*. *Crime and Justice*, 21,

- Ethnicity, Crime and Immigration: Comparative and Cross-National Perspectives, 311–374.
- SANDBERG, Sveinung a PEDERSEN, Willy (2009): *Street Capital. Black Cannabis Dealers in a White Welfare State*. Bristol: Policy Press.
- SARTORI, Giovanni (1973): What is „Politics.“ *Political Theory*, 1: 1, 5–26.
- SAYAD, Abdelmalek a DUPUY, Éliane (1995): *Un Nanterre algérien, terre de bidonvilles*. Paris: Éditions Autrement.
- Sčítání bezdomovců v Brně (2006). Brno: Magistrát města Brna.
- SENNETT, Richard (1994): Fear of Touching. In: *Flesh and Stone: The Body and the City in Western Civilization*. New York: W. W. Norton.
- SENNETT, Richard (1994): *Flesh and Stone: The Body and the City in Western Civilization*. New York: W. W. Norton.
- SENNETT, Richard (1997): *The New Capitalism*. *Social Research*, 64: 2, 161–180.
- SHELEY, Joseph F. (1993): Structural Influences on the Problem of Race, Crime, and Criminal Justice Discrimination. *Tulane Law Review*, 67: 6, 2273–2292.
- SCHELLING, Thomas C. (1971): What Is the Business of Organized Crime. *The American Scholar*, 40: 4, 643–552.
- SCHIERUP, Carl-Ulrik; HANSEN, Peo a CASTLES, Stephen (2006): *Migration, Citizenship, and the European Welfare State: A European Dilemma*. Oxford: Oxford University Press.
- SCHÖNFELDER, Walter (2011): CAQDAS and Qualitative Syllogism Logic – NVivo 8 and MAXQDA 10 Compared. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 12: 1, Art. 21.
- SCHWARZMANTEL, John (2008): *Ideology and Politics*. London: SAGE.
- SIBALIS, Michael (2004): Urban Space and Homosexuality: The Example of the Marais, Paris's „Gay Ghetto.“ *Urban Studies*, 41: 9, 1739–1758.
- SILLS, David a MERTON, Robert (eds.) (1968): *International Encyclopedia of the Social Sciences*. New York: Free Press.
- SIBLEY, David (1988): Survey 13: Purification of Space. *Environment and Planning D: Society and Space*, 6: 4, 409–21.
- SIBLEY, David (1995): *Geographies of Exclusion: Society and Difference in the West*. London: Routledge.
- SIMON, Jonathan (2003): *Governing Through Crime. How the War on Crime Transformed American Democracy and Created a Culture of Fear*. Oxford: Oxford University Press.
- SIROVÁTKA, Tomáš (ed.) (2002): *Menšiny a marginalizované skupiny v České republice*. Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Georgetown.
- SIROVÁTKA, Tomáš (2003): Exkluze Romů na trhu práce a šance na jejich inkluzi. *Sociální studia*, 10, 11–34.
- SIROVÁTKA, Tomáš (ed.) (2004): *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Georgetown.

- SIROVÁTKA, Tomáš (2006): Labour Market Exclusion of the Roma in Post-communist Countries. In: Sirovátka, Tomáš et al. *The Challenge of Social Inclusion: Minorities and Marginalized Groups in Czech Society*. Brno: Barrister & Principal, 111–132.
- SIROVÁTKA, Tomáš a MAREŠ, Petr (2006): Chudoba, deprivace, sociální vyloučení: nezaměstnaní a pracující chudí. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 42: 4, 627–655.
- SMITH, Dwight C. Jr. (1990): *Mafia Mystique*. Lanham: University Press of America.
- SMITH, Dwight C. Jr. (1991): Wickersham to Sutherland to Katzenbach: Evolving an „Official“ Definition for Organized Crime. *Crime, Law and Social Change*, 16: 2, 135–154.
- SMITH, Dwight C. Jr. (1994): Illicit Enterprise: An Organized Crime Paradigm for the Nineties. In: Kelly, Robert J.; Chin; Ko Lin a Schatzberg, Rufus (eds.). *Handbook of Organized Crime in the United States*. Santa Barbara: Greenwood Press, 121–150.
- SMITH, Neil (1982): Gentrification and Uneven development. *Economic Geography*, 58: 2, 139–155.
- SMOLÍK, Josef (2007): Uvedení do problematiky organizovaného zločinu. In: Smolík, Josef; Šmíd, Tomáš a Vaďura, Vladimír (eds.). *Organizovaný zločin a jeho ohniska v současném světě*. Brno: MPÚ, 11–30.
- SMALL, Mario (2009): Four Reasons to Abandon the Idea of „the Ghetto.“ *City & Community*, 7: 4, 389–398.
- SNOW, David A. a ANDERSON, Leon (1987): Identity Work among the Homeless: The Verbal Construction and Avowal of Personal Identities. *The American Journal of Sociology*, 92: 6, 1336–1371.
- SNOW, David A. a ANDERSON, Leon (1993): *Down on Their Luck. A Study of Homeless Street People*. Berkeley: University of California Press.
- SOJA, Edward W. (1996): *Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places*. Oxford: Blackwell.
- SOROS, George (1997): The Capitalist Threat. *The Atlantic Monthly*, 279: 2, 45–58.
- SPEAR, Allan H. (1968): *Black Chicago: The Making of a Negro Ghetto, 1890–1920*. Chicago: University of Chicago Press.
- SPRADLEY, James P. (1980): *Participant Observation*. Wadsworth: Cengage Learning.
- STEJSKALOVÁ, Michaela (2013): Can we speak of Ghettos in Czech Cities? *Slovo*, 25: 2, 3–17.
- STENNING, Alison (2000): Placing (Post-) Socialism The Making and Remaking of Nowa Huta, Poland. *European Urban and Regional Studies*, 7: 2, 99–118.
- STENNING, Alison (2005): Where is the Post-Socialist Working Class? Working-Class Lives in the Spaces of (Post-)Socialism. *Sociology*, 39: 5, 983–999.
- STEWART, Michael (2002): Deprivation, the Roma and ‚the Underclass‘. In: Hann, Chris (ed.). *Postsocialism: Ideals, Ideologies and Practices in Eurasia*. London: Routledge, 133–155.

- STEWART, Michael (2013): *The „Gypsy Menace“: Populism and the New Anti-Gypsy Politics*. London: C Hurst & Co Publishers Ltd.
- SULLIVAN, Edward D. (1929): *Rattling the Cup on Chicago Crime*. New York: The Vangaurd Press.
- STOW, Kenneth R. (1992): *Alienated Minority: The Jews of Medieval Latin Europe*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- STOW, Kenneth R. (2001): *Theater of Acculturation: The Roman Ghetto in the Sixteenth Century*. Seattle: University of Washington Press.
- STRÁSKÝ, Jan a ŠÍDLO, Jindřich (2013): Jan Stráský: Co Klaus sám necítí, nikdy neposlechne. *Ihned.cz*. 8. 3. 2013. Přístupné na <<http://dialog.ihned.cz/c1-59481620-jan-strasky-co-klaus-sam-neciti-nikdy-neposlechne/>>, stáhnuto: 21. 11. 2013.
- STRAUSS, Anselm L. a CORBIN, Juliet M. (1999): *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno, Boskovice: Sdružení Podané ruce, Albert.
- SUTHERLAND, Edwin H. (1940): White-Collar Criminality. *American Sociological Review*, 5: 1, 1–12.
- SWIFT, Adam (2005): *Politická filosofie: Základní otázky moderní politikologie*. Praha: Portál.
- SYNOT (2013): *Crazy Wizard: Herní plán*. *Synotloterie.cz*. Dostupné z: www.synotloterie.cz/ws-loterie_cz/crazy-wizard-1.
- SÝKORA, Luděk (1999): Changes in the Internal Spatial Structure of Post-Communist Prague. *GeoJournal*, 49: 1, 79–89.
- SÝKORA, Luděk (2009): New Socio-Spatial Formations: Places of Residential Segregation and Separation in Czechia. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 100: 4, 417–435.
- SÝKORA, Luděk; TEMELOVÁ, Jana a POSOVÁ, Darina (2007): Identifikace lokalit koncentrace sociálních skupin a jejich typologie. In: Sýkora, Luděk (ed.). *Segregace v České republice: stav a vývoj, příčiny a důsledky, prevence a náprava*. Praha: PŘF CUNI, 29–58.
- SÝKORA, Miloslav (1985): *Plzeň 1945–1985: 40 let socialistické výstavby města*. Plzeň: Národní výbor města Plzně.
- ŠIMÍKOVÁ, Ivana a VAŠEČKA, Imrich (eds.) (2004): *Mechanismy sociálního vyčleňování romských komunit na lokální úrovni a nástroje intergrace*. Brno: Barrister & Principal.
- ŠIMON, Martin (2012): *Exploring Counterurbanisation in a Post-Socialist Context: Case of the Czech Republic*. *Sociologia Ruralis*, DOI: 10.1111/j.1467-9523.2012.00576.x.
- ŠMÍD, Tomáš (2009): *Organizovaný zločin v Ruské federaci*. Brno: MPÚ.
- ŠMÍD, Tomáš a KUPKA, Petr (2011): *Český organizovaný zločin: od vyděračů ke korupčním sítím*. Brno: MPÚ.
- ŠRUBAŘ, Ilja (1996): Neoliberalismus, transformace a občanská společnost. *Sociologický časopis*, 32: 1, 67–78.

- TEHLEN, Tatjana (2012): Shortage, Fuzzy Property and Other Dead Ends in the Anthropological analysis of (Post)Socialism. *Critique of Anthropology*, 31: 1, 43–61.
- TEMELOVÁ, Jana (2009): Urban Revitalization in Central and Inner Parts of (Post-)socialist) Cities: Conditions and Consequences. Regenerating Urban Core. Helsinki University of Technology, Centre for Urban and Regional Studies, Helsinki, 12–25.
- TILLY, Charles (2006): *Politika kolektivního násilí*. Praha: SLON.
- TOP 09 (2010): Volební program TOP 09 pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010. Přístupné na <<http://www.top09.cz/proc-nas-volit/volebni-program/volebni-program-2010/>>, stáhnuto: 27. 7. 2012.
- TOUŠEK, Ladislav (2007): Zaměřované interview a focus groups. Mertonův příspěvek k metodologii sociálních věd. *AntropoWebzin*, 2–3, 105–116.
- TOUŠEK, Ladislav (2009): Analýza situace „bezdomovců“ v Plzni včetně identifikace jejich počtu. Plzeň: CAAT.
- TOUŠEK, Ladislav (2012): Vybrané aspekty metodologie aplikované antropologie. In: Tomáš Hirt et al. *Vybrané kapitoly z aplikované sociální antropologie*. Plzeň: Západočeská Univerzita v Plzni, 25–106.
- TOŠNER, Michal et al. (2010): Průmysl sociálního vyloučení: Lokalita Janov. *AnthropoWebzin*, 1: 17–32.
- TOUŠEK, Laco (2006): Kultura chudoby, underclass a sociální vyloučení. In: Hirt, Tomáš a Jakoubek, Marek (eds.). *Romové v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 288–321.
- TOUŠEK, Laco (2013): *Prostor, transgrese a bezdomovectví (Disertační práce)*. Západočeská univerzita v Plzni. FF/KSA, Plzeň.
- TUGENDHAT, Ernst (2004) [1993]: *Přednášky o etice [Vorlesungen über Ethik]*. Praha: Oikoymenh.
- UNITED STATES COURT OF APPEALS, TENTH CIRCUIT (2000): IN RE: Viktor KOZENY; Landlocked Shipping Company; Peak House Corporation; Turnstar Limited, IN RE: Viktor KOZENY; Landlocked Shipping Company; Peak House Corporation; Turnstar Limited, Petitioners. No. 00–1465. Přístupné na <<http://caselaw.findlaw.com/us-10th-circuit/1120578.html>>, stáhnuto: 15. 10. 2013.
- VACKOVÁ, Barbora; GALČANOVÁ, Lucie a HOFÍREK, Ondřej (2011): „Za čistší město“: Problémové lokality a jejich obyvatelé z pohledu místní politiky a správy. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 47: 4, 633–656.
- VAINDL, Ladislav (2009): „Dům hrůzy“ zbourají, vznikne obchodní dům. *Klatovský deník*, 4. 2. 2009.
- VALLENTYNE, Peter (2012): Left-Libertarianism. In: Estlund, David (ed.). *Oxford Handbook of Political Philosophy*. Oxford: Oxford University Press, 152–168.
- VÁŠÁT, Petr (2008): Kritická diskursivní analýza: sociální konstruktivismus v praxi. *AntropoWebzin*, 4: 2–3, 101–112.
- VÁŠÁT, Petr (2012a): Mezi rezistencí a adaptací: Každodenní praxe třídy nejchudších. *Sociologický časopis*, 48: 3, 247–282.

- VASÁT, Petr (2012b): Studium bezdomovectví v USA: inspirace pro výzkum v České republice. In: *Český lid*, 99: 2, 129–149.
- VASÁT, Petr (2013): „Sme na jedný lodi“: Morálka a morální ekonomie v kontextu chudoby a marginalizace. *Český lid: Etnologický časopis*, 100: 4, 427–448.
- VASÁT, Petr (2014): „Předevčirem, nebo kdy to bylo“: Temporalizace třídy nejchudších. *Sociologický časopis*, 50: 1, v tisku.
- VEČERNÍK, Jiří (2005): Proměny a problémy české sociální politiky. In: *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 41: 5, 863–880.
- VERDERY, Katherine (1996): *What Was Socialism and What Comes Next?* Princeton, NJ: Princeton University Press.
- VERDERY, Katherine (1999): *The Political Lives of Dead Bodies: Reburial and Post-socialist Change*. New York: Columbia University Press.
- VERDERY, Katherine (2003): Whither Postsocialism? In: Hann, Chris M. (ed.). *Postsocialism. Ideals, Ideologies and Practices in Eurasia*. London: Routledge, 15–28.
- VESELÁ, Dana (2010): Politici prý obchody nechtějí, primátor nemá informace. *Plzeňský deník*, 4. 3. 2010.
- VESELÁ, Dana (2011): Aréně změnil investor jméno a přidal sportoviště. *Plzeňský deník jih*, 24. 8. 2011: 6.
- VESELÁ, Dana (2012): Architekti: Corso nesplnilo regulaci, do centra nepatří. *Plzeňský deník*, 19. 6. 2012.
- VET (1998): Inwest Shop čelí dalšímu trestnímu oznámení. *Plzeňský deník*, 16. 9. 1998: 5.
- VÍŠEK, Petr (2002): Holobyty jako nástroj etnické segregace. In: Víšek, Petr (ed.). *Romové ve městě*. Praha: Socioklub, 30–48.
- VLÁDA (2005): *Zásady dlouhodobé Koncepce romské integrace do roku 2025*. Rada vlády pro záležitosti romské komunity. Přístupné na <<http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20283>>, stáhnuto 15. 9. 2013.
- VLÁDA (2009): *Koncepce romské integrace na období 2009–2013*. Ministr pro lidská práva Úřadu vlády České republiky. Přístupné na <[http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Koncepce-romske-integrace-2010–2013.pdf](http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Koncepce-romske-integrace-2010-2013.pdf)>, stáhnuto 15. 9. 2013.
- VV (2010): *Volební program VV pro volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010*. Přístupné na <<http://www.veciverejne.cz/politicky-program.html>>, stáhnuto: 27. 7. 2012.
- WACQUANT, Loïc J. D. (1998): „A Black City Within the White“: Revisiting America’s Dark Ghetto. *Black Renaissance*, 2: 1, 141–151.
- WACQUANT, Loïc J. D. (1999): Urban Marginality in the Coming Millenium. *Urban Studies*, 36: 10, 1639–1647.
- WACQUANT, Loïc J. D. (2000): *Logics of Urban Polarization: the View from Below*. In: Crompton, Rosemary et al. *Renewing Class Analysis*. Oxford: Blackwell Publishers / *The Sociological Review*, 107–119.

- WACQUANT, Loïc J. D. (2001): The Penalisation of Poverty and the Rise of Neo-Liberalism. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 9: 4, 401–412.
- WACQUANT, Loïc J. D. (2002): Gutting the Ghetto: Political Censorship and Conceptual Retrenchment in the American Debate on Urban Destitution. In: Cross, Malcolm a Moore, Robert (eds.). *Globalization and the New City: Migrants, Minorities, and Urban Transformations in Comparative Perspective*. UK: Palgrave, 32–49.
- WACQUANT, Loïc J. D. (2004): Pointers on Pierre Bourdieu and Democratic Politics. *Constellations*, 11: 1, 3–15.
- WACQUANT, Loïc J. D. (2004a): What is a Ghetto: Constructing a Sociological Concept. In: Smelser, Neil J. a Baltes, Paul B. (eds.). *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*. New York: Pergamon Press. Přístupné na <<http://loicwacquant.net/assets/Papers/GHETTO-IntlEncySocBehvSciences.pdf>>, stáhnuto 15. 9. 2011.
- WACQUANT, Loïc (2008): Relocating Gentrification: the Working Class, Science and the State in Recent Urban Research. *International Journal of Urban and Regional Research*, 32: 1, 198–205.
- WACQUANT, Loïc (2008a): *Urban Outcasts. A Comparative Sociology of Advanced Marginality*. Cambridge: Polity Press.
- WACQUANT, Loïc (2008b): Ghettos and Anti-Ghettos: An Anatomy of the New Urban Poverty. *Thesis Eleven*, 94: 113–118.
- WACQUANT, Loïc (2009a): *Prisons of Poverty*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- WACQUANT, Loïc (2009b): *Punishing the Poor. The Neoliberal Government of Social Insecurity*. Durham: Duke University Press.
- WACQUANT, Loïc (2010): Crafting the Neoliberal State: Workfare, Prisonfare, and Social Insecurity. *Sociological Forum*, 25: 2, 197–220.
- WACQUANT, Loïc (2010a): Designing Urban Seclusion in the Twenty-First Century. *Perspecta: The Yale Architectural Journal*, 43: 165–178.
- WACQUANT, Loïc (2011): A Janus-Faced Institution of Ethnoracial Closure: A Sociological Specification of the Ghetto. In: Hutchison, Ray a Haynes, Bruce D. (eds.). *The Ghetto. Contemporary Global Issues and Controversies*. Boulder: Westview Press, 1–31.
- WACQUANT, Loïc (2011a): *Deadly Symbiosis: Race and the Rise of the Penal State*. Cambridge: Polity Press.
- WACQUANT, Loïc (2012): Three Steps to a Historical Anthropology of Actually Existing Neoliberalism. *Social Anthropology*, 20: 1, 66–79.
- WACQUANT, Loïc (2013): Marginality, Ethnicity and Penalty in the Neoliberal City: An Analytic. *Cartography. Ethnic & Racial Studies, Symposium: v tisku*.
- WAGNER, David (1993): *Checkboard Square. Culture and Resistance in a Homeless Community*. Boulder: Westview Press.

- WALACH, Václav (2012): Neoliberalismus mezi ideologií a skutečností. *Deník Referendum*, 30. 6. 2012. Přístupné na <<http://denikreferendum.cz/clanek/13494-neoliberalismus-mezi-ideologii-a-skutecnosti/>>, stáhnuto: 21. 10. 2013.
- WALACH, Václav a ČÍSAŘ, Ondřej (2013): Jako ghetto – ty ublížíš mně, já ublížím tobě: Bezpečnost a pouliční násilí v sociálně vyloučené lokalitě. *Lidé města*, 15: 3, 391–417.
- WARD, David (1989): *Poverty, Ethnicity, and the American City, 1840–1925*. Cambridge: Cambridge University Press.
- WARNER, Sam Bass, Jr. a BURKE, Colin B. (1969): Cultural Change and the Ghetto. *Journal of Contemporary History*, 4: 173–187.
- WATSON, Sophie a AUSTERBERRY, Helen (1986): *Housing and Homelessness: A Feminist Perspective*. London: Routledge and Kegan Paul.
- WEBER, Max (1949): *The Methodology of the Social Sciences*. New York: The Free Press.
- WEBER, Max (1978): *Economy and Society. An Outline of Interpretive Sociology*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- WEINBERG, Darin (2011): Sociological Perspectives on Addiction. *Sociology Compass*, 5: 4, 298–310.
- WESTERN, John (1981): *Outcast Cape Town*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- WHANG, Insung a MIN, Eungjun (1999): Discourse Analysis of Television News on Public Antagonism Against the Homeless. In: Min, Eungjun (ed.). *Reading the Homeless: The Media's Image of Homeless Culture*. Westport: Praeger Publishers, 95–107.
- WHELAN, Brendan J. a WHELAN, Christopher T. (1995): In what sense is poverty multidimensional? In: Room, Graham (ed.). *Beyond the Threshold: The Measurement and Analysis of Social Exclusion*. Bristol: The Polity Press, 29–48.
- WILSE, Craig (2010): Neo-liberal Biopolitics and the Invention of Chronic Homelessness. *Economy and Society*, 39: 2, 155–184.
- WILSON, William Julius (1987): *The Truly Disadvantaged: The Inner City, the Underclass, and Public Policy*. Chicago: University of Chicago Press.
- WILSON, William Julius (1996): *When Work Disappears: The World of the New Urban Poor*. New York: Knopf.
- WINKLER, Jiří (2005): Analýza potřeb integrace Romů na českém trhu práce. In: Winkler, Jiří et al. *Účelové programy na lokálních trzích práce*. Brno: Masarykova univerzita, 104–121.
- WIRTH, Louis (1928): *The Ghetto*. Chicago: University of Chicago Press.
- WIRTH, Louis (1964): *The Ghetto*. In: Reiss, Albert J. (ed.). *On Cities and Social Life*. Chicago: University of Chicago Press.
- WOLFGANG, Marvin E.; FIGLIO, Robert M. a SELLIN, Thorsten (1972): *Delinquency in a Birth Cohort*. Chicago: Chicago University Press.

- WOODIWISS, Michael (2001): *Organized Crime and American Power: A History*. Toronto: University of Toronto Press.
- WOODIWISS, Michael (2003): *Transnational Organized Crime: The Strange Career of an American Concept*. In: Beare, Margaret E. (ed.). *Critical Reflections on Transnational Organised Crime, Money Laundering, and Corruption*. Toronto: University of Toronto Press, 3–34.
- WRIGHT, Gwendolyn (1991): *The Politics of Design in French Urban Colonialism*. Chicago: University of Chicago Press.
- WRIGHT, Talmadge (1997): *Out of Place. Homeless Mobilizations, Subcities, and Contested Landscapes*. New York: State University of New York.
- WRIGHT, Talmadge a VERMUND, Anita (1999): *Suburban Homelessness and Social Space: Strategies of Authority and Local Resistance in Orange County, California*. In: Anna L. Deavenon (ed.). *There's No Place like Home: Anthropological Perspectives on Housing and Homelessness in the United States*. Westport: Bergin & Garvey, 121–144.
- YOUNG, Craig a KACZMAREK, Sylvia (2008): *The Socialist Past and Postsocialist Urban Identity in Central and Eastern Europe The Case of Łódź, Poland*. *European Urban and Regional Studies*, 15: 1, 53–70.
- YOUNG, Jock (2007): *The Vertigo of Late Modernity*. Los Angeles: Sage Publications Ltd.
- ZALUAR, Alba a ALVITO, Marcos (eds.) (1998): *Um século de favela*. Rio de Janeiro: Fundação Getúlio Vargas Editora.
- Zákon o sociálních službách 108/2006 Sb. Přístupné na <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf/>, stáhnuto 7. 4. 2013.
- ZHOU, Min (1992): *Chinatown: The Socioeconomic Potential of an Urban Enclave*. Philadelphia: Temple University Press.
- ZOLA, Kenneth I. (2006): *Observations on Gambling in Lower-Class Settings*. In: Cosgrave, James F. (ed.). *The Sociology of Risk and Gambling*. New York: Routledge, 149–162.
- zpravy.idnes.cz (2013): *Nečas odsoudil postup policie, trafiky považuje za politickou dohodu*. 14. 6. 2013. Přístupné na <http://zpravy.idnes.cz/vyjadreni-premiera-necase-ve-snemovne-policejni-razie-pp6-/domaci.aspx?c=A130614_114147_domaci_jj/>, stáhnuto 21. 11. 2013.
- ZUKIN, Sharon (1997): *Cultural Strategies of Economic Development and the Hegemony of Vision*. In: Merrifield A. a Swyngedouw E. (eds.). *The Urbanization of Injustice*. New York: New York University Press, 223–243.
- ZUKIN, Sharon (1987): *Gentrification: Culture and Capital in the Urban Core*. *Annual Review of Sociology*, 13, 129–147.
- ZUKIN, Sharon (1998): *Urban Lifestyles: Diversity and Standardisation in Spaces of Consumption*. *Urban Studies*, 35: 5–6, 825–839.
- ZUKIN, Sharon (2009): *Naked City: The Death and Life of Authentic Urban Places*. Oxford: Oxford University Press.

- ZUNZ, Olivier (1986): *The Changing Face of Inequality: Urbanization, Urban Development, and Immigrants in Detroit, 1880–1920*. Chicago: University of Chicago Press.
- ŽIŽEK, Slavoj (2011): *Jednou jako tragédie, podruhé jako fraška aneb Proč musela utopie liberalismu zemřít dvakrát*. Praha: Rybka Publishers.